

ALEXANDREIS¹

Zlomek Svatovítský

Zlomek Jindřichohradecký

Zlomek Vídeňský

Zlomek Budějovický

Zlomek Budějovickomuzejní

Zlomek Muzejní

Zlomek Šafaříkův

Zlomek Ostřihomský

Druhý zlomek Budějovický

Zlomek Svatovítský

[...]

že jmu bylo všecko známo
vzemi, vmoři, hvězdách tamo,
ten však čtveru věc vyčítá,
jež před jeho smyslem skryta:
„Kak mám“, pravě, „sirdce
však mám tři věci nesnadné
a pak ovšem čtvrté věci
smyslem nemohu dosieci:
kdež se člun u vodách plazi
a kdež had po skalách lazi,
kdež orel vstúpi voblaky.
Kto má tako světlá zraky,
by mohl ty cesty poznati,
ande se každá potratí?

¹ Alexandreis (též Alexandreida) je staročeská báseň pravděpodobně z přelomu 13.–14. století, jež popisuje skutky Alexandra Velikého. Tento hrdinský epos neznámého autora je psán osmislabičným veršem a původně obsahoval přibližně 9000 veršů (zachovala se přibližně třetina). Text je významný nejen jako důkaz vysoké úrovně středověké literatury v Čechách, nýbrž také svým historickým pozadím – anonymní básník si pod legendárním antickým dobyvatelem totiž představoval českého krále Přemysla Otakara II. (redakčně upraveno).

Jakž ta troje věc pomine,
tako i jich sled pohyne.
Ty tři cesty znáti pilno;
ale že ovšem úsilno
cestu člověka mladého
znáti vrozkoši chovalého,
vtom myslí veždy blúzi,
ni je kdy cele posúzi.“
A když ten vněčem blúdí,
jenž smyslem vzšel na všě lidi,
ač se kde v mých sloviech potknu,
snad mne proň v tom nic nedotknú;
neb sem před ním tako malý
jakž přede lvem zvěř ustalý
a před sluncem voščěná sviečka,
neb před mořem mělká řiečka.
Však sem to z mladostí slýchal,
jehož sem se vždy ustýchal:
tu mysl mají mnozí lidé,
že tak brzo zle posúdie
[...]

V tom řiedko vynde zpříslovie:
jedni proto nepochválé,
že majúc smysla u mále,
nerozumějíc skládanie,
cuzie slova brzo vzhanie;
druzí také, jež nepřějí,
ti se snad světle nevsmějí,
vóbec mých slov snad pochválé,
a jakž odstúpie dále,
což najhoršieho vědie,
o mých sloviech propovědie;
ti přezen mají na vezřění,
a srdce vždy zloby miení;
obličej mají pokojný,
a myslce vždy žádá vojny.
To se vše bez diva děje:
ktož kak umie, ten tak pje.
Krt v dobrých lukách rád ryje,
Vlk na ovce rád vždy vyje,
též závistivý z zloby tyje.
Avšak, ač v čem moje slova
zblúdie, přiezen jest vždy
hotova,
což by sprostného viděla,
by to svým pláštěm zastřěla.
Proto, ktož chce, ten pochválí,
nepřietel - ten se oddálí.
Jáz na ty jistě nechci dbáti,
chci zěvně věděti dáti

těm všem, kteříž po čsti stojí,
a nečstných se nic nebojí,
o králi, čsti seho světa,
ježto v ty časy osvěta.
Král Filip byl v zemi řecký
muž slovatný ve čsti svěcký;
po svém právu míše ženu,
v zboží, ve čsti porozenú;
Olympias - tak slovieše -
ovšem divné krásy bieše.
Daru má ot Boha mnoho,
když čstnú ženu daří koho;
kteráž z založení kázní,
těj netřeba časté bázní.
Ustalý rád pitie sáhá,
zeschlým lúkám časna vláha,
čstná žena muži přědráha.
Po všě časy toho krále,
jež pokojní lidé chválé,
řečská země v míře stáše,
nepřátel se nic nebáše.
Tehdy přijide čstná hodina,
králová porodí syna,
Alexander vzděchu jemu.
By syn vhod králevi čstnému;
nebo by juž na téj době,
jakož mu třeba po sobě
bieše ostaviti hlavu
svěj dědině na opravu.
Tehdy i po malém časě
králi zlá příhoda sta sě,
po niž upade vosidlo.
Posla ženu vjiné bydlo,
a ten, jenž ji provodieše,
Pauzoniáš - tak slovieše -
vzem sobě protivnú radu,
zavřě sě sní na svém hradu.
Kto sě móže toho střiece,
komužt porúčé své věci?
Neniet' nic tak protivného,
jakž nepřiezen člověka svěho;
neb má o to potaz snadný,
ktož jest v kterém domu vnadný,
ten móž, když chce, býti zrádný.
By král vsmutce i vžalosti,
pyče poručené čstnosti,
až sě své rady doloži,
před tím sě hradem položi.
Krátký čas toho vynide,
až král Filip ssvěta snide:

zradú to nepriatel doby,
smáolem lidí krále pobi.
Ach, člověče, kak si křivý,
kak jsi svéj hospodě lstivý!
Jehož ti čest vzdána všaká,
jenž ot tebe viery čeká,
toho hlavy tvój meč láká!
Kněz Alexander vtu dobu
spade vvelikú sirobu.
Otčíka juž nejmějše,
matky také nevidieše;
jedno mieše mistra svého,
najvěčého světa seho,
jemuž jej byl král poručil,
by jej čsti, múdrosti učil.
Mějše v sobě smysl mladý,
neumě sobě dáti rady.
Nepriatelé všidy vstachu,
svoji o něm nepodbachu.
Tak sě země zhubi všěcka,
jež prvé bieše plnečka.
Neby dosti ot bližných hoře,
až i s oné strany moře
král Darius lidi vysla,
jiže tu zemi bez čísla
zbavichu každého dobra.
Ktož co móže, ten to pobra
koňmi, skotem, zbožím, rúchem,
jehož kto neslýchal sluchem;
jakž, což cizí nepojechu,
to vše po nich svoji vzěchu.
Kdažto bude v zlém poběda,
nenie kto co pověda,
jedno každý: „Hoře, běda!“
Již země v porobě stáše
a za moře dan dáváše;
neb ten bieše ještě dietě,
v jehož je státi osvětě,
nevěda, co zdieta sobě
v téj strasti, v téj porobě.
Tak vždy bývá v takú dobu:
když hlava vstóně mdlobú,
údi sotně vládnú sobú.
Těch let země velmi zhynu,
až kniežecie mladost minu
a smysla viece přistúpi.
Kdaž zdětiných let vystúpi,
urozomě dobře tomu,
ž' zlo vporobě býti komu.
Snad možěše tak již jmieta

druhé léto po desíti;
uzřě, že země porobena,
všeho dobrého zbavena,
poče k sobě sám mluviti,
řka: „Ach, kda jest tomu býti,
jakž bych já svůj kón okročil,
svého vraha krvi utočil
silnú ranú mého meče -
tepruv byl bych tu bez péče -
toho, jenž mi otce pobil
i jenž mú zemi porobil.
„Jsi Neptalabovo plémě!’
mniece viac tak, nezvolé mě
králem pro takú nezrodu.
Bóh mi nedaj tu nehodu
déle o sobě slyšěti,
radějí bych chtěl umřieti!“
To mluvieše, hrozně lkaje,
na svú žalost spomínaje,
jakžto lvový štěnc právě,
jenž ještě nenie na stavě
a jenž ještě netvrd vnohy,
ni mu došel zúbek mnohý,
uzře někde stádo volóv,
však pochce knim shory dolóv;
nemoha té moci jmieti,
stana i počne tam chtieti;
což neskoná, na něž miení,
však to pokáže vsvém chtění.
Tehdy mistr, slyšav řeč takú,
vida v něm moc nejednakú:
„Vizi,“ vece, „mój kněžiče,
že již dosti znáš čsti líce;
dobrého jsi založenie,
nic ti tak silného nenie,
by toho nemohl dosieci,
ač budeš mé rady stříeci.
Poslúchaj mne tuto sada,
toť jest moje prvnie rada:
Jměj dvór svůj po kněský vнадě,
své šlechtice jměj v svéj radě;
chovaj se obojetníkóv,
hospodnie čsti proradníkóv!
Ti toho jsú obyčeje:
oko se jich veždy směje,
jazyk jmají vniž meč v sobě,
jenž seče straně na obě.
Z chlapieho řáda nikoli
i jednoho v čest nevoli;
nebo chlap, když jest povýšen,

nesnadně bude utišen:
Zlé kolo najviece skřípá,
malý had najviece sípá
a chlápě najviece chlípá.
Aspis slove hádek jeden,
ten jest tak velmi nezbeden,
jakž nedbá i jedněch kúzel,
hlavu stáhne jako uzal;
když kto kúzly kce jej jéti,
nemóže ničse prospěti;
jedno ucho k zemi stulí
a druhé chvostem zatulí.
A takéž chlap, když bude vyší,
dobře slyšě, však neslyší.
Kteříž potok voden bude,
ten se vždy viece zabude
než která hluboká řeka,
ježto široce vytieká.
Takéž chlap, když obohatie,
když sedí, daní neplatě,
dobře znav, však nepozná tě.
Avšak ktož jmá dobré nrawy,
ktoliž jest své viery pravý,
nebo ač i pokolenie
některý zbožného nenie:
však jsú dóstojni čstnosti,
když dbajú o múdrosti;
neb najvěčšie šlechta tu je,
kdež smysl nrawy okrašlije.
Šlechtný šcep bývá z pláni,
když se starý peň oplaní:
tak z chuzších bývají páni.
Když zbožie neb smysla nenie,
v šlechtě bude porušenie.
A pakli se kdy to udá
vztazovati tobě súda,
pro dar nepřevracuj práva,
jakž juž pohřiechu se stává.
Kterúž stranu peniez súdí,
druhá se naprázdno trudí,
nejeden se tiem oblúdí.
Budž lehek proti chudému,
protiven budž protivnému
nenieť nikde tako tuhý,
chceš-li, budeš jemu druhý.
Před zástupem první bývaj,
svých se lidí nepokrývaj ;
a když tě tu uzřie tvoji,
tu rád každý tobě sstojí.
Když pastýř před vlkem srší,

toho se stádo rozprší,
ten jest nehoden své vrši.
Potom, mój kněziče, věz to:
ač kde dobudeš město,
dobytek, poklad vybera,
všěcky svoje lidi sbera,
otplacijž každému míle
podlé skutkóv, úsilé.
Juž v službě nynie otplátka,
že hospodnie milost vrátka,
zle se brž než dobře zračí;
jak se z mračna nebe zmračí,
tak se hospoda rozpácí.
Snad jsi chud, že nej máš dáti?
Uč se v tom rady chovati
když dobudeš, tehdy dávaj,
a když nej máš, oběcévaj.
Lékař vždy jmá čáku k sěči,
pták rád slyší, kdežto skřěčí,
sluha věří slibný řeči.
To ti naposled povědě,
jenž k tvěj česti nejlepší vědě:
v rozkoši se neobložij,
u panosti neumnožij ;
ač se v tom dvěm neostřěžeš,
sám se tiem najviece sviežeš.
Plodu nedá moklé pole,
a čest i v rozkoši vóle
nesedí na jednom stole.
Juž ti všicku radu kráci,
v jedno slovo se navráci:
milosrden bud' k nevinnému,
najviece k člověku svému.
Chovajž tvrdě moje slova,
budeť služba vždy hotova
a ve cti vždy obnova.“
On tu radu přijje míle,
vstúpi srdce ke vši síle;
neb jakož tu s mistrem stáše,
tako se mu jistě zdáše,
že nenie v světě jedna strana,
by mu nebyla poddána;
nebo obrově srdce jmějěše,
kakžkoli děťátko bieše.
Trn se z mladu ostřě pučí,
sám se vnaď štěnc rúčí,
šlechta se vždy ke cti lučí.
Jest Korintus město dávné,
vši ve česti velmi úpravné,
k řecký zemi jako hlava,

že se v něm děje poprava.
Jakož svědčí Písmo svaté,
bylo to město proklaté;
ale svatý Pavel potom
pojmul mnoho truda o tom,
jakž tu kacérstvo zatratil,
po Božě lidi obrátil.
Tehdy Alexander kniežě
s svým se rytierstvom potieže,
osypati se tu káza,
ve vše královstvo se vváza.
A když jeho osypachu,
vsickni okolo něho stáchu,
ale vsakoti najblíže
požitě rytierstvo, jize
vši zemskú věc upravichu,
a již jeho rada biechu.
Ti bydlěchu u pokoji,
že se již nehodiechu k boji.
Bě obyčej časa toho,
jakože uzřěchu koho,
jenž byl dobrý v svéj mladosti,
a jakž došel starosti,
dáno mu zbožie toliko,
do smrti třeba koliko.
Juž málo za peniez zlata,
neb na kohož spadne stráta:
„Zavři před ním,“ dějí, „vrata!“
Po těch stáchu málem dále
v stranu podlé svého krále
jinošě, rytierstvo mladé,
jimiž ještě mladost vlade;
ti, což neučinie múdrostí,
to oblepšie svú rychlostí.
Avšak před starými těmi
i také mladšími všemi
Aristotiles sedieše,
jenž tehdy králév mistr bieše,
svého mistrovstva užívaje,
břěčtanový věnec maje.
Ten jmějěše na to znamenie,
že po něm věčšieho nenie:
jakž se břěčtan vždy zelená,
tak ho múdrost povýšená
nebude viec polepšena.
Tehdy král mezi nimi stoje,
vezřěv na rytierstvo svoje,
nesnad bych mohl vylíčiti,
jakž tiem poče vesel býti,
tak šlechtné lidi jmaje.

Stáše všie péče nejmaje;
neb ač by byl tak pokojen,
by nedbal i jedných vojen,
avšak také lidi jmieše,
pro něž drz býti musieše.
V ten čas tací dni biechu,
v nichž všě osenie ktviechu:
žito, víno, dřicvie, tráva,
každé podlé svého práva.
Alexander časa toho
sebra lidí ovšem mnoho,
a když sě na vojnu vybra,
všěch lidí pět tisíc sebra.
Jedné biechu všitci vóle,
jakž, kdy vyndú na pole,
dobře by za to přísáhl,
že bratrův zástup vytáhl.
A jakž jej rada nauči,
zástupy lepším poruči,
tak, jenž zástup oprávieše,
z těch ze všěch jeden nebieše,
by nebyl stár let pětidcát
nebo najviece šestidcát.
Jakož jich starosty biechu,
když k boji pojediechu,
by kto tehdy patřil na ně,
zajisté přísáhl by za ně:
ne rytierskú jsú postavú,
ale vši kněžskú úpravú.
K tomu kci pověděti:
jmějěše tisícův třidceti,
a to vše pěšieho lida,
jež nehledáchu klida.
Každý těch oružie jmiechu,
hráli, meč, puklěř nesiechu
a železný klobúk k tomu,
hlavy střěha jako v domu,
kabát tvrdý nebo pláty,
mnohý pro ty došel ztráty.
V ten den, Alexander kdyže
na vojnu sě s mocí zdviže,
všě sě řecká země vzhrozi;
avšak jedno sě ohrozi
město, chtě sě mu přiečiti,
svú hrdostí vz něho býti.
Aténe sě to vzýváše,
v velikěj sě moci znáše
v lidech, v pokladiach, v
tvrdomi
i ve všiej velikěj čstnosti.

Alexander když ty řeči
vzvědě, že mu se město přičí,
ni se s kým o to potáza,
in的角度 v tom místě rozkáza,
aby se hotovi jměli,
jakž by náhle k městu jeli.
Ne tak brzo král rozkáza,
až se voj před městem skáza.
Snadno k tomu ponúceti,
ktož co sám bude chtieti,
ač i s škodú, však tam jeti.
Voj se poče hotovati
a chtě města dobývati.
Tu spade strach lidí na všě;
stařejší se potázavše
řechu : „Dostúpím všie škody,
nepřímem-li své hospody.
Úsilno se vz vodu bráti
a se ostnovi spierati,
najviece vz hospodu státi.“
Protož tu radu vzemše,
krále s milostí přijemše,
dobychu věčné tvrdosti,
by neopáčil jich hrdosti.
Když se s tím městem umíři,
posla ottad posly čtyři
k městu, jemuž Téba diechu,
jež také vz něho biechu,
aby jej míle přijeli,
nebo mu odpovéděli.
Viz, kak byl to lid nesmierný
a svý hospodě nevěrný,
jež posly svého krále,
nepomeškavše nemále,
kázachu živý zahřiesti,
nedavše poselstva sněsti.
Krále řeč dojide taká,
těch poslův rodina vzplaka.
Vece král: „Bóh sešli ránu
na mě, ač toho zapomanu !“
V téj řeči nic neumnoži,
před tím městem se položi,
káza se všem hotovati
a chtě města dobývati.
To město by v taký mysli,
brániti se jmu pomysli;
a když k šturmu potekú,
u městě se všickni lekú,
a naviece pro ten skutek,
z něhož král jmieše smutek;

bychu všichni bez nádeje,
že se jim všechno hoře děje.
Tu se v tu dobu šturmu poče,
již ze všech stran tváří točie,
pod nimiž pěšcům státi,
jimž zed bylo podebrati.
Nepřítele všidy ostúpi;
ktož se kde na zdi vykupi,
ot toho pak střelci biechu,
jakž vyzřieti nedadiechu.
By křik u městě veliký,
poddal by se rád všeliký,
ale toho časa nenie,
by o to měli pomluvenie:
neb když v čem bude povada,
ani potaz, ani rada,
nenie kto čáky přidada.
Za malečko pomeškachu,
až zed všidy podebrachu;
tak biechu strachu poddáni,
přemohú je bez všie brani.
By prostrana všudy cesta,
ktož kady chtě, jde do města;
a kdež kto koho potká,
tu nejma před ním živótka.
Všem bě strachy srdce znylo,
rádo by se dietě skrylo;
a kdež kto kam přiběhne,
tu nepřítele dosiehne.
Tehdy město zažhú všidy,
nepřítel stá zde onudy;
a ktož kde z ohně uteče,
ten obak upadne v meče;
a ktož se mečov ukradne,
ten všelik v oheň upadne.
Povědě ti všechno sprostá:
jeden člověk živ neosta;
neb jakož zděli běchu,
takúž otplatu vzěchu.
Zloba zlým se vždy obrátí,
dobré se dobrým vždy otplatí,
a ktož zle miení, ten vždy
stratí.
Po rušení toho města,
když vše bezpokojé přěsta,
jakož juž nikte nebieše,
jenž proti jmu býti smieše,
pomeškav rok velmi malý,
káza, by se hotovali,
a chtě se za moře bráti,

netolik s tým bojevati,
jenž jeho zemi ochudil,
ale tak se bieše vzbudil,
všem králém vzdávaje přietu,
a což kniežat na všem světu.
Zatím sebra vše své voje
i všeliké lidi svoje;
a kteříž kak nedospěli
nebo k vojně neuměli,
těm poruči města, hrady
v svéj zemi zde i onady.
V tu dobu bě již dospělo
o korábiech všecko dielo,
jakož, což třeba stravy
i všeliké úpravy,
to vše při morském by břěze,
v korábiech na kotvách věze.
Král káza kotvy vynieti
a větrníky vše rozpieti.
Vztrže se vietr ovšem časný
i by ten den velmi jasný.
A když pojidú korábi,
nejeden svú mysl oslabi,
jenž pro kořist rád jel z domu;
by bylo lze opět tomu
doma býti u svých dietek,
přijal by to za sen světek.
A třeba jim bieše toho,
že, kakž jich bě velmi mnoho,
ze sta jeden se nevrátil,
a to každý život ztratil.
Neb zajisté když ot břěhu
v šíři korábi potahú,
zprostřechu hlas až pod zořě,
snad na své budúce hoře.
Člověk vždy na vše sěhne,
dobrého spieše poběhne,
ve zlém jsa, pak se nehne.
Každý, jakož ti sem pravil,
rád by se té ceste zbavil
pro své dietky i rodinu.
Jediný král v tu hodinu
tam se přič obrátil bieše,
jakž o tom všem nedbajěše,
kromě jedna žádost jeho:
poznati nepřieteľa svého.
Juž běchu pominuli
ottad, jakož na moře vzplynuli,
časi jednoho měsiece
nebo k tomu málem vice,

až ten, jenž koráb oprávie,
sběže, tu řeč králi pravě,
že již achské země znáti,
tu, kdež bylo jim přistati.
By králova radost velé,
spade u voj to veselé,
až vypraviti nemohu,
kakú vzdachu chválu Bohu.
Tehdyž král v koráby vesla,
káza všem přijéti vesla;
což hnáti vietr nemožéše,
vesty dopomoci chtieše.
Ne tak brzo vesl dosěhú,
až běchu bliz při břěhu;
by ot břěha pláně taká,
jakž by mohl dovrci s praka.
Král sě v svéj radosti vzchopě,
vzchyti podlé sebe kopie,
mocí takého vítěze
vrže, až ustrnu v břěžě.
V tu dobu stachu na měle
dvě stě korábóv dospěle,
jež vši naplněni hojně,
což která potřeba vojně.
Tu sě na břěh položichu,
stanoviště svá rozbichu,
pokrmiece dosti sebe;
a jakž sě omračí nebe,
sotně mohú dočekati,
kdy by bylo léci spáti.
Tak běchu trudem hynulí,
že biechu dlúho u moři pluli;
nebo když člověk ustane
a postáti sě dostane,
dětí ni domu spomene.
Třetie sieho světa strana
Azia jest jmenována.
Tu stranu ot slunce vzhoda
okceána, moře, voda
i, otňadže vzhodí zořě,
obteče Polednie moře.
Ot nás ji dělí hluboká
Prosřednieho moře stoka,
toho moře, po němž plovú
pútníci k Božému hrobu.
Ot pólnoci ji zatieká
Tanajs, slovutnějšie řeka,
i jenž Meotides slove,
ta ji také i oplove.
To nám lidé vyznávají,

jiže v tý straně bývají.
Sú v ní vlasti nejednaké,
v nichž jest bohatstvo všaké:
dvakrát léta ktvú osenie,
jehož v těchto zemiech nenie;
nic se v nich nedostává,
jímž živa člověče hlava.
Což kamenie výborného
nebo zlata předraheho,
jež moře neb země plodí,
to vsecko ottad přichodí:
ryzie zlato z Arabie,
drahé kamenie z Indie.
Vše sám sobě člověk draží,
sám sa nade vše zlato draží,
však pro ně čest, duši váží.
To mi také z Pisma známo,
jež bylo v téj straně tamo
Babylon, město veliké,
v němž bě bohatstvo všeliké.
Tu se kdas obři sebrali,
když sú se potopy báli,
věži činiti počechu,
na nížto bydliti chtiechu,
ač by se kdy Bóh rozhněval,
i poslal na svět dřevní přieval,
jakož to jest byl učinil,
když proti jmu byl lid zavinil.
Tu nikomu neotpustil -
neb vešken svět byl opustil -
kromě Noe jediného
a k tomu třem synóm jeho;
i také jich čtyři ženy,
ty jsú potopy zbaveny.
Těch obróv myšlenie divné
Bohu by velmi protivné;
o to se snadno potáza,
všem se jim rozjíti káza,
dav každému hlahol jiný.
To se sta v tu hodinu,
jež prvé řeč jednu jmiechu,
druh druhu nerozumiechu.
Dva a sedmdesát jich bylo,
tolikéž řeči přibylo.
Protož Babylon slove
proměna řeči obrové.
Jesti také v téj straně
všeho světa vniž rozhranie,
Jerusalem, město dávné,
pro Boží smrt ovšem slavné.

Tu pro ny náš Tvořec milý,
poníživ své svaté síly,
ráčil za ny smrt podjéti,
nechtě diáblu moci přieti.
Ktěl-li bych to vše klásti,
co v téj straně měst i vlasti,
dotad ti bych řeč rozvláčil,
až by se snad i rozpáčil.
Protož tu řeči ukráci,
v své pravenie se navráci.
Již by čas protivu zoři,
když bývá křik ptačí zboří,
kdažto se noc se dnem dělí,
a když slunce na svět spěli.
Alexander vzveda zraky,
vezřě na zořě oblaky;
uzřěv den, jako se leče,
vstana, rúče se obleče.
Šed i sta na jedný hořě,
obezřě tu vlast ot mořě;
potom se v zemi obrátí,
poče města shledovati;
a kam se koli obrátieše,
tu na všě strany vidieše,
kdežto vína, žita ktviechu,
kdež která loviště biechu.
Zřěv všady dlí i na přieky,
uzřě, ande silné řěky,
z nich teče široce voda
a mocná v nich ryb obroda.
Vida to, velmi se sžáda,
vzmluvi tak k svým lidem sada:
„Zřěte na všě strany v pole,
kaká v těchto zemiech vóle;
zde královstvo, zde chci jmieti
a vám chci své země přieti!“
Řka tak, nic neottěže,
da, ktož co dostožen bieše.
V tom se nic byl nerozpáčil,
vniž by vesvět byl podtlačil.
To sděv, káza vojem vstáti,
do Cilicie se bráti.
Posla k městóm i na hrady
a k tvrzem zde i onady;
a jakž ho náhle zvěděchu,
tak jej s milostí přijechu.
Tehdy se v tu vlast uvieže,
hlúbe tam předce potěže.
Uda se jmu jeti tady,
kdežto sú trojské ohrady,

ještě jedinké znamenie
tu, kdežto leží kamenie.
Nýnie-li tě lén slyšeti,
a ti budu vyprávěti,
proč se mu rušenie stalo,
pročti se je to vše dálo.
Byl jest Paris, kněžic v Troji,
vzchován ve čsti, u pokoji,
jehož otčík i matka
pro lásku svého děťátka
tak běchu míle vzchovali,
jakž mu vóli ve všem dali.
Jmějěše to knieže k lovu
mimo všecko mysl hotovu.
Sta se to časa jednoho,
když jezdi v lese mnoho,
až se ot lovcóv zblúdi
a kóň se mu velmi ztrudi;
přiboda se s cěsty v púšči
pod krásný buk v jednu húšti,
vzvrha na suk uzdu s koně,
poče spáti, dřěvu se kloně.
Zdieše se jemu v téj hodině,
uzřě ve sně tři bohyně:
jednu, jenž vládne milostí,
druhú, jenž vládne múdrostí
i seho světa udatstvem,
třetí, jenž vládne bohatstvem.
A ty zlaté jablko jmiechu,
o něžto se velmi přiechu;
nebo bieše na něm písáno:
„Která kraššie, téj bude dáno.“
Vzvolichu ho súdcí sobě,
řkúc: „Dáváme tu moc tobě,
ať se nepřem déle o to,
daj, který chceš, jablko toto;
a nad čím nás která může,
toho tobě vždy pomóže.“
Tehdy se sta v tu dobu,
on poče se raditi sám s sobú,
vece: „Co se nedostává
mně podlé kniežecieho práva?
Mám přieliš mnoho bohatstva
a také se jmám podlé udatstva,
podlé jiných smysla dosti:
což viec třeba múdrosti?
V štěstí také mám vóli časnú,
bych jedno jměl ženu krásnú!“
Řka tak, téj jablka dohodi,
jež nad milostí vévodí.

A jakž brzo je rozsúdi,
vztrhna sě vietr, jej ubudi,
proňž musi pryč ottad jeti,
jmaje tu věc na paměti,
kak by sě mu to dostalo,
ježto sě jmu ve sně dalo.
Tehdy mu na mysl tanu,
na jednu věc rozpomanu,
z niež mieše sličnú příčinu,
proti Řěkóm zjevnú vinu.
Stala sě jest byla kdasi
škoda Troji v dávné časy.
Herkules byl kněžic řecký,
v udatstvě vybraný, dětský;
ten byl Troji prvnie bieda:
pobil Parisova děda,
k tomu zabil jemu dva stříce,
pro něž leží Troje nicě;
a vzal mu byl v též časy
tetku ovšem divné krásy,
Esionie, čstnú děvici.
Tu dal jednomu kniežeti,
Telamonu, jenž s ní kněžě
doby, Ajaka vítěze.
To jest byla vina troje,
pro niž Paris, knieže zTroje
proti Řekóm srdcem stonal,
až jest to i dokonal,
jakož je jim unesl ženu
najkrašší v světě, Helenu,
pro niž sě jest stala vojna
Řekóm s Trojí nepokojná.
Jsú před ní deset let stáli,
tu vítězi vojevali.
Nejeden toho zlým užil,
jenž tu svůj živótek složil,
těch vítězóz s obú stranú,
na něž když sě rozpomanu,
až mi sě v srdci zavine.
Pro tak malú věc jediné
plakala nejedna matka,
zbyvši tu svého dět'átka;
lkalo srdcem mnohé družě,
zbyv svého milého mužě.
Ach, srdce člověčé bludné,
ach, zamyšlenie neklidné,
jež pro jednu ženu -
jměla krásu přemnoženú-
vešken sě svět byl zbudil,
deset let sě vojnú trutil,

až v jedenácté léto -
kak mi zpomanúti zle to! -
čstné město Troje dobyto.
Tu bez čísla lidí zbito,
jakož říedký kto hostaven,
starý i mladý života zbaven,
naposled město sežženo.
Řiedko jest kdy pochváleno:
bez trávy lúka sečená,
bez příslovie krásná žena.
To také písmo vykládá,
ž' toho města čstná ohrada
deset let plně hořala.
Škoda jest takého diela!
Tak se jest stalo rušenie.
Již se vráci v své pravenie.
Jakož napřed praví,
Alexander tu se stavi.
V tu dobu jenž s ním tu biechu,
takú záhubu uzřechu;
neby jeden tu nepyče
a žalostí lomě ruce.
Vidúc na vítěžských roviech
o jich skutcích, o jich sloviech
kdes na kameni vyryto,
kdež všemu světu neskryto,
řekú: „Dojdem též strasti;
vešli smy v neznámé vlasti,
z nich se viec nevypravíme,
až se života zbavíme.“
Král uslyšav řeč svých lidí,
vece: „Proč váš smysl v tom blúdí?
Nikdy nenie čsti dóstojen,
kto ce býti vždy pokojen.
Doňadž koně nepokuši,
péci vždy naň jmieti muši;
ten se takéž skazí stáním;
jakož častým osedláním.
Takéž jest každý člověk,
má-li pokojný tento věk;
pokoju se tak obloží,
až snad v lenosti umoří.
Protož mé srdce tam spěje,
kdež mi se, bohdá, čest zděje.
Jedno chcete-li pohověti,
chci vám něčso pověděti,
pro něž jmám všicku náději,
že tam k nepřieteli spěji.
Kdaž mi mój otčík pohynu,
zdě mi se v nocní hodinu;

myslých leže sám jediný -
ničijéše nikte jiný -
co by mi bylo sobě zdiati,
nevědiech sě co přijéti:
vrahom-li sě otpierati,
čili tak v porobě státi.
Tak mi myslce v obém stáše.
Ktož tu biechu, každý spáše.
Myslých jakžto pták některý,
jenž sobě nedojme viery,
kdyžto sobě ptá pokoje,
kde by choval dietky svoje,
nesměje lap hniezda sklásti,
boje sě všeliké nápasti,
aby hniezda vietr neobořil,
neb sě had k dětem nevznořil,
letě dlúho v lesi, v poli,
až snad někde miesto zvolí.
Tak mi sě uda uzřieti,
ande sě tako prosvieti,
jakžto když bude z hromu blesk,
pro něž sobě tak velmi stesk,
až zapomanuch sám sebe;
i vezřech, naliti z nebe
jeden krásný člověk sstúpi,
jenž ke mně bliz přistúpi;
všěcka na něm čstnost bieše,
a tak divné rúcho jmieše,
jakž mi sě nezdá nikake,
by kdy člověk vídal také.
To sem tak vídal právě,
jež jmieše na svý hlavě
korunu z zlata světlého
a z kamenie předrahého.
Nemoh jmu jmene zvěděti,
jedno to mohu spomněti:
cos mu bě na čele psáno,
jež mi věděti nedáno.
Když ho chtiech potázati,
on prvé svú řeč uchvátí:
,Vynidž,' vece, ,z kraje svého,
podámť vši čest světa seho,
a kdež mě uzříš potom,
nemysl zlého lidu o tom.'
Tehdy jak brzo to povědě,
kam sě podě, živ nevědě;
ale jakž sě přič obrátí,
všě sě ta světlost zatratí.
V tomž tvrda jest má náděje,
což jest mluvil, že mi sě zděje.“

To se v krátce všecko zlíči,
ta řeč, již jim král vylíči,
že, když se uda jemu
příjeti k Jeruzalemu,
tu jej ten potka tělestně,
jehož bieše vidal ve sně,
s takým znamením velikým,
s židovským zástupem všelikým;
a jakož jej náhle potka,
pade před ním velmi zkrotka.
Tomu se diviti jechu
ti všickni, jenž s ním biechu.
A když mu tu čest pokáza,
vojem do stanov rozkáza.
Šed do města s málem lidí,
milostivě se poklidi,
i jakž jej ten muž nauči,
tak se tu Bohu poručí.
Dav pravé přiezni stvrzenie,
vzem s milostí otpuštenie,
káza vojem ottad vstáti,
chtě se k nepřátelóm bráti.
Již byl vtáhl daleko v zemi
proti nepřieteli svému
Macedo, ten opravitel
i své vlasti obranitel.
A když přide pověst ta
v perské hrady i u města,
tehdy z těch okolních tvrzí
potočichu posel brzý,
aby se král Darius střěhl,
že jeho nepřietel přitíehł.
A když s tím posel přiteče,
Darius se velmi leče.
Kak by mnoho příčinnějí,
pokladem, lidmi silněji -
neb jmieše královstvo dvoje,
z nich nadeň mohl jmieti voje -
ale že vždy byl pokojen,
že nedbal i jedněch vojen,
tím proti mu bieše mdlejí,
jímž by mohl býti silněji,
ač by byl srdce toho,
k němuž jmějěše lidí mnoho.
Však nechtě, by se kto domněł,
by v čem své moci zapomněł,
káza se všem hotovati,
chtě nepřátely potkati.
A jakž brzo provolachu,
tak všickni na vojnu vstachu.

Zatím se také ptá,
Alexandru list rozkázá,
řka: „Král Darius, král nad
králi,
jehož se moci vše nevzdálí,
Alexandru, sluzě svému,
dítěti obak čstnému,
spovídaju milost svoji,
ke čsti radě i pokoji.
Vědě, že jsi po letech mladý,
proněž ještě nej máš rady,
češeš jablka nedospělá,
varuj se takého díla!
Kdež ovoce nedospělo,
češeš-li to, tratíš dieto.
Poddals se v vojenské bydlo,
chovaj se, byť neostydlo!
Ale na jakéž si době,
jež slušie, poslal sem tobě:
uzdu, měšec, mieč okrúhlý,
jež obrovnán na všě úhly,
ten se tvým letóm podobá.
Pakli která tvá chudoba,
měšce se jedno dotiežeš,
až s potřebu vyviežeš.
A snad si se tako splašil,
mniš, by tě nikte neustrašil:
uzdy se na to dotieže,
vniž plachý kón, tak tě svieže.“
Alexander listy přečta,
uslyšav, kaká jest řeč ta,
vece: „Lépe rozuměji,
kak se ti daři vypravují,
tento se mieč na to maje,
jenž okrúhlý na všě kraje,
stojíte všickni vidúce,
že jej drži tvrdě v ruce,
takéž to vězte právě,
že již veš svět jmám v svéj
opravě.
Tento měšec to vykládá,
že, což váš král má poklada,
skrže ten můžete věděti,
že to všecko budu jmieti.
Uzda mi se hodí k tomu,
když juž sadu v jeho domu,
všecko, což jmá, se rozplení
a jej svieži vniž vól léni.“
Rozkázav poslóm ta slova,
da jim listy k tomu znova,

potom daři i každého
podlé práva králevského.
Vzemše posli listy jeho,
nesú je před krále svého.
Přečta listy král pohanský,
jež mu bě poslal král řečský,
poče sě tomu diviti,
že směl kdy to pověděti
a řka: „Jmám svět v svéj poruce,
jakž ten mieč drži v ruce.“
Podivi sě také tomu,
že řekl: „Sadu v jeho domu,
vládna všemi městy, hrady
v jeho zemi zde i onady.“
Svým řitieřóm to rozprávě,
svú korunu na sě vstavě:
„Však já sem,“ vece, „král nad králi,
mne sě po všem světu báli
vši králové i kniežata,
dávajíce dan ot zlata.
Kak mu móže to přijíti,
by mohl v takú čest kdy vníti,
jakž by objal mé králevstvo?
Vizte, kaké psal bláznovstvo!“
Řka to, káza poslóm siesti,
uzel máku jemu nésti
a řka: „Věz to, pyšné robě,
posielaji ten mák tobě,
aby věděl, co jmám moci
vlastních lidí, bez pomoci.
Tu jest ovšem máku mnoho,
ty nemóžeš čisti toho;
tolikéž jmám já vojí,
všudy lid sě vniž roj brojí
okolo mne za tři míle;
nýnie čísla téj všiej síle.
Tisíc na jednoho tvého
jmám rytieřstva výborného.
Kako chceš boj se mnú vzěti,
nemoha té moci jmieti?
Razit', by sě mně pokořě
bral sě zasě přič za moře,
ač zbýti chceš zde hořě;
chtě královstva zde dobyti,
móžeš tam svého zbýti.“
Alexander tu řeč slyšě -
ande posel mluví tišě -
káza uzel rozvázati
i poče ten mák zobati
a svým Řěkóm udávati.

Každý jeho hrst nachvátí.
„Zobte,“ vece, „moji Řeci,
ci vem něčso dobrého říeci,
z něhož vám bude všem radost
a pohanóm v srdci žalost.
Tento mák to znamenává,
že nám Bóh je všě poddává.
Jelikož ho zrn zzobete,
když u boji juž budete,
tolikéž pohan pobijete,
v tom sě vám nic nepoměte.
Jakož ten mák zuby zetřem,
tak zástupy jich všě potřem.“
Potom poslóm těm povědě:
„To jáz jistě,“ vece, „vědě,
že mnoho lida jest při králi;
ale to já velmi chváli,
že tak měkké lidi vodi;
úfaji u Bóh, že mi neuškodí.
Jakžto ten mák Řeci zobí,
tak vašeho krále pobí.“
Řka to, káza poslóm vstátí
a pepřě jim uzlík dáti,
aby nesli králi svému,
zpoviedaje tu řeč jemu
řka: „Poslals mi máku mieru
a pravě to na vši vieru,
že tolikéž jmáš svých lidí;
však o tobě zle sě klidí.
Ač jich s tobú jest přemnoho,
což jest obak do toho,
kdaž jsú měkci vniž mák zralý,
v nichž jmáš v boji statek malý?
Poviz rúče uzla mého:
s čímť jest tvrzí máku tvého?
A taká jde hořkost z něho,
v němž by bylo něčso zlého!
Těch jest zrnec velmi málo,
však by o život tobě stálo,
nemohl by jich všěch zzobati.
Skrzě to rač znamenati:
málo lidí jmám při sobě,
budúť v boji horci tobě!“
V tu dobu Darius stáše,
kdež svých lidí moc sbieráše;
a když již sebra voje,
chtě zvěděti, lida co je,
spudi všě v jednu ohradu,
jakžto pastýř činí stádu;
čite z jitra až do noci,

však nezvėdė všie svė moci.
Tak nėkterá domovnice
z jitra přečte svė ovčice,
aby pastýř též přihnal
ovčice, jež v stádo vyhnal;
ale mnohá, ne všė přídú
ovčice, jež v stádo vėdú:
nėkterá snad s skály spadne
a nėkterú vlk popadne.
Takėž sė těm lidem dosta,
řiedký opėt domóv postá.
Zatíem vybera lehčejších
lidí na koních rúčejších
šestdesát tisícév ponė,
s nimiž posla svė podkonie,
čstného rytieře Menona,
jenž svú jėzdu zle dokona.
Ten to rozkázanie jmieše,
že mu slėdati voj bieše,
kde by sė sebrali Řeci,
proti jim jemu bieše léci.
Král Macedo, když to vzvėdė,
svė lidi k boji pořiedė-
jež uvėřiti protivno
i také zajisté divno,
že tak maje lidí málo,
avšak sė mu to dostalo,
jež pobi ty všė voje,
jakož brzo došel boje,
tak jakž, což nepřátel bylo,
nic nebo velmi málo zbylo.
A když ten boj održė,
vojnu ottad náhle vrže.
Kakž byl ustal, všakž nepřėsta,
hnav, doby jednoho města,
jež Sardis i dnes slove.
To s jedné strany oplove
Sagarius, silná řeka,
s druhé sė s ní moře stieká.
A tu biechu kola dávná,
tak chytrá i tak úpravná,
jakž jich nikte nemožėše
rozebrati ni umieše.
V tom ti lidé miechu vieru,
ktož by poznal jich rozmėru,
že té zemė králem bude
i to, což chtė, to dobude.
Ta byl ustavil král Mida.
Tehdy Alexander vnida,
ohledav kola i vzdviže,

vzpodejma i pusti níže;
točiv jimi sēm i tamo:
„Nic mi,“ vece, „jest v nich známo;
co věčého třeba trudu?
Jakž mohu, tak jich dobudu!“
Výma meč, počen ot vrchu,
roztě kola, až všě prchú.
A když tu vši věc poklidi,
posla ottad v jězdu lidi,
aby všickni v tu vlast vehnali,
měst i hradóv dobývali.
Sta sě to na krátké roky,
podbichu všě Kapadoky
a jednu zemití Lydu.
Ottad když zasě přijidú
do Tyře, kdež král bieše,
kdež jich čekaje ležése,
přečekav tu noc jedinú,
a jakž brzo ta noc minu
a den sě na svět pokáza,
tak vojem vstáti káza.
Dosti divno, že to mohl zdieti,
hna toho dne mil třidceti,
k nepřieteli pospiechaje,
vždy sě toho domnievaje,
zda by, to Darius zvěda,
potkal jej v horách, předjeda.
Jest tu bliz Eufrates řeka,
jež, slyši, z ráje vytieká,
u niež král Darius voje
sebra na své bezpokojé.
Vzvěděv, že ten bliz přitahá,
jenž na jeho vši čest sahá,
hnu sě s vojmi s toho miesta,
kadyž mu upřierná cesta
proti Alexandru jíti.
Byl sě událo tu býti,
co by tu uslyšal hrózy,
když sě hnuchu ottud vozi!
A to by také uslyšal:
z šalmějí, z bubnóv hrozný šal.
A nejeden tu komoň hrzal,
svú podkovú cest potvřzal,
když sě vznímal, lomě zuby.
Nejedny zubrově trůby
v skalách své prostrěly hlasy,
jakž sě zdáše, by v ty časy
všěcky sě skály bořily.
Taký běchu křik stvořily,
taký dieše vžuk pod zořě,

vniž by se třásl svět i moře.
Tak se bě vypravil hrdě,
vší věci silně i tvrdě.
Před zástupem právě v čele,
jenž pohanská viera velé,
táhníechu vóz osm koní,
a ti biechu všickni broni.
Na tom voze zlatá škříně,
v niež ležéše jich svacině.
S obú stranú toho voza,
kdež jich viera i všě hróza,
jedieše dvanádcet muží,
jich každý téj škříni slúží,
a každý jmaje řeč jinú,
rúcho rozličného činu.
Pohanstvo tak za to jmají,
že ti lidé neumierajú,
řkúc: „Sú na věky živi,“
avšak jsú v téj vieře křivi;
neb řeky, moře, všě splyne,
což na světě, všeco mine
kromě slov Božích jediné.
Za tím vozem bliz jediechu,
jež rodina králi biechu,
dvadcati tisícóv vplně
a všitci v hedvábný vlně
biechu i předrahém rúšě,
jakž hrabíem, kniežatóm slušie.
Ti všickni biechu na předku.
Sám král jedieše v prosředku,
jenž pro veliké bohatstvo,
pro rozkoš i pro ozračstvo
na zlatém voze jedieše,
a ten pro blesk vešken hořieše.
Nad vozem pro letní zparu
proti slunečnému varu
orlice bě pověšena,
jež bieše chytře vymyšlena,
aby pod ní horkost stydla.
Ta jmějéše zlatá křídla.
Podlé voza jenž biechu,
jež se vdy krále držéchu,
jeho bližšie přirozenie
královského pokolenie,
dvě stě jinochóv výbornějších,
svúšlechtú přirozenějších.
Málo dále pak před těmi
královskými jinošemi
deset tisícév vzástupě,
jež diechu vši v jednom slúpě.

To vše výborní rytieři,
těch komonstvo pod kropieři,
ratiště jich postříbřena
a kopie vše pozlacena.
Ješčež kromě toho všeho
jmějieše lida pěšieho
dvakrát tisícév třidceti;
ti běchu na to pojeti,
aby pro těch lidí hrózu
neprotřel sě nikte k vozu.
Bě obyčej časa toho,
jakože doma nikoho
své čeledi neostavili,
ženy, děti, vše pojeli.
A bieše král vzal v tu dobu
matku, ženu, děti s sobú,
a coť mzhóv patset možéchu,
to s ním poklada nesiechu.
Za tiem lehčejší lid přide,
jenž množstvem z čísla vynide.
Juž bliz sebe stáchu dvoje,
řečské i pohanské voje,
čekajúce s obú stranú
druhého dne světlost ranú;
neb jim bě věděti dáno,
že jakž jutřě bude ráno,
kda sě slunce prosvietí,
tu sě spolu vojem sníti
i dojíti bylo boje.
Tehdy král Darius stoje,
k svým vojem při jedný hoře
mluví u velí pokoře,
jakž, ktož tu bieše, taký -
leč bohatý, chudý - všaký
jeho řeč pokornú slyš -
an k ním mluvi velmi tiš -
neby tak srdce tvrdého,
by nepolitoval jeho.
„Slyšte,“ vece, „čstní otčici,
všie šlechty předší dědici!
Každý vás svú šlechtu vzvěda,
vzpomeň sě na svého děda,
z kakéhos pošel poroda.
Nenie tak tvrda příhoda,
by té nemohl podržeti,
chceš-li svú šlechtu pomnieti
kak jest spáčiti dóstojna,
jež sě nynie děje vojna,
kdežto jest sluha vz hospodu,
vniž mladý zvěř plove vz vodu,

neb i posléz vezme škodu.
Takéž to bláznivé robě,
jež mě vzbuzuje proti sobě,
na něhož nalehu tako,
jakž mne nezbude nikako.
Co je vzpáchal, sami vizte,
jež protivno jest zajisté;
i vás každý div sě tomu,
když sě kto přiečí komu,
jehož sú sě mocní králi
i mocná kniežata báli.
Vzpoměňtež, že ste svobodni,
a tito hostie nehodní,
již sú porobeni vámi.
Pomyslíte na to sami
pro svú čest i také pro mě:
ač ny svú mocí polomie,
čest i zbožie potratíme,
jakž sě viac neopravíme.
V vieře sobě všitci sstojte
i mému sě snu okojte;
nebo sě ten, ač Bóh ráčí,
po méj čsti na jevě zračí.
Vidiech ve sně řečské stany,
jež sú nám, bohdá, poddány,
ande po nich oheň taký
ot země až pod oblaky;
a jich král stáše přede mnú,
chtě cosi mluviti se mnú,
a na něm zlaté okovy
a pláš aksamita nový;
i postá přede mnú málo.
Tot' mi sě jest ve sně zdálo.
Ještě viac Iepšieho vědě,
ježto vám potom povědě.“
On tak ještě stoje mluví,
až přiteče z řeckých vojí
posel, pravě ty noviny,
že jíž řečské hrdiny
s svým králem i s svú vší mocí
za sě běžie i dnem i nocí
kromě cesty v hory, skály.
By křik u vojech nemalý,
ande sě všickni veselé
a koně přidati velé.
A jakž jim koní přidachu
a přes řeku sě přebrachu,
kromě rozmyšlenie všeho,
netbajíc na králi svého,
což mohú vybósti z koní,

to bez cesty každý honí,
chtě po nich prvé utéci,
mniece, by běželi Řeci.
Kam tvá, králi, moc pospicchá,
kdež ti nebude do smiecha?
Kam tak nevěhlasně běžíš?
Kamo takú zbroji stěžíš?
Za mníš, by tam utěžal?
Za mníš, že by před tobú běžal,
jehož jest jediná péče,
by ty nezbyl jeho meče?
Juž bliz Saraceni biechu
k městu, jemuž Iskon diechu,
v němž král řečský tehdy bieše,
kdež s svými vojny ležěše.
Tehdy řečská strážě pozna,
že pohanstva zbroje hrozna.
A snadno bieše poznati,
komuž bylo na to ptáti;
neb jich bě mnoho bez čísla,
každý žena bez rozmysla;
a kadyž koli hnáchu,
jakžto mhla bieše ot prachu.
Sehna jezdec, strážě náhlý,
pravě, že pohani přitáhli.
Tu křik sprostřechu veliký,
odění chce rád všeliký;
a jakž který panošě slove,
tak toho pán jeho zove:
on Radvana, sen Mladotu
a sen Jana, on Radotu.
On spalnieř juž na sě vleče
a sen potřebuje meče;
na nom již železa brnie
a sen tepruv vsýpá brně;
některý již vzpíná pláty
a sen juž drží štít zlatý;
onen juž sedí na koni
a sen dospěv, oř juž prohoní.
Druh druhu koně přidává
podlé vojenského práva.
Za malý čas pohověchu,
až všichni zajedno dospěchu;
však najprvé král byl dospěl,
a ktož mohl, ten po něm prospěl.
V tu dobu spolu sě potkachu,
zpořiedivše všichnu svú dráhu.
Král řečský náprvé vzwáza
a všem svým téže rozkáza;
rytierstvo sě o něm shrnu.

Tu k nepřátelóm poprnu
jakžto koli vlk zamrlý,
jenž pro hlad otevší krli,
za nímž lační štěnci tekú,
hladem sotně nohy vlekú,
potekú za ním mlaštiece,
přijěsti sě rádi chtiece;
a kdež uzřie stádo v poli,
vysunúce sě na ně z dolí.
Takž vlku přibude síly
a ščenci mu budú čili;
a jakž sě k stádu příprne,
každé skotě strachy strne,
nesmieti sě bude hnúti
ani kamo poběhnúti.
Jakož vlcie činie stádu,
tak Řěci v pohany spadú.
Král pohanský by tiem vzrúzen;
uzřěv to, že jest oblúzen,
otstúpi ho všě náděje,
nevědieše, co živ zděje.
Tak sě bieše hrozně ustrašil
a k tomu vešken lid splašil;
poče sě stavěti ochotně,
že strachy mluvieše sotně!
Náhlost sě ničemu nehodí
ktož sě s krotkostí obchodí,
nad nepřátely vévodí.
Avšak sě domysli toho,
maje viece lidí mnoho,
a řka: „Jakž nastúpi na ně,
osadě je v každé straně,
polomi je bez pakosti,
[...]
Dobřě bě umyslil tako,
ale však sě sta jinako.
Nebo ktož sám sobě hřímá,
tomu búrě nic neotjímá,
leč bud léto, leč bude zima.
Juž na špici právě stáše
král řečský, kdež boje čekáše,
zpořiediv každého k tomu,
v kterém křídle býti komu,
a sám před zástupem v čele
k bojovi hotov dospěle.
Podlé něho v pravé strani
biechu vítězi stavani:
syn Permeniów, Nikanor,
a jeho bratr, Polykanor,
za tím Cenos, Ptolomeus,

Perdikas, Klitus, Tydeus.
To všecko jinošě mladé
a každý zástupem vládne.
Po těch pak na levěj straně,
kdež počátek každý ráně,
Permenio bieše postaven,
požitý muž, však nezbaven;
za tím jeho syn Filota.
To pak bieše lepší rota.
Tu bieše Antigon, Kraterus
a po těch vítěz Severus.
Jakž ti pravi, to ti biechu,
jež zástupy vládniechu.
Tehdy král kopie dosáhna,
malečko ořě povztáhna,
své šlechtice upomanu,
zřě na nu i na sí stranu,
chtě poznati jich útrobu,
kto s ním miení v tu dobu:
neb co které srdce miení,
v kteréj vůli neb ve chtění,
to vše znáti na vezřění.
Pány prosbú ochot'uje
a chuzším dary slibuje.
Za tím malečko postoje,
prvé než dojedú boje:
„Ktož ste,“ vece, „sem pozváni,
chuzšie panostvo i páni,
vaši dědové i přědci -
rozliční sú na to svědci -
jsú nepokoj veždy střěli,
pro něžto jsú i čest vzeli;
a jakž jsú byli dědové,
takěž budžte i vnukové,
každý na svůj rod spomana.
Dnes vám jest čest v ruce dána,
ač jedno budete chtieti
svú šlechtu i rod pomnieti.
Dnes jest juž čas přišal toho,
jehož sem žádal přěmnoho;
dnes nepokoj bude krácen
a vás každý pobohacen;
mně dobrého slova přějte
a sobě vše zbožie mějte!
Patři každý na ny voje,
kakt' se uzlativše stojé!
Snad jsú se na jhru vybrali,
a ne proto, by boj brali?
Vizte, kakt' na nich zlato hoří,
pro něžto dnes budú v hoři,

kdyžto pro kořist je svlačie
a koňmi je nahy stlačie.
Kakt' stojé sebe široce!
Vizi, že sú na poskoce.
Což mluví, dobře poznáte,
až skrzě jich štíty zlaté
železná kopie proskočie
a z jich srdce krve utočie.
Ještě bych k vám mluvil více,
ale strach, že poběhnú k řěčě.
Pospěšmyž - juž ti sršie -
dřieve než sě pryč rozpršie!“
Řka tak, kopie navrže,
spade v nepřátely brže,
než kdy kámen vrhú z praka.
Taký křik i hróza taká
by u vojech stranú obú,
jakož sě zdáše v tu dobu,
by sě juž vesvět bořil,
taký sě tu křik bě stvořil,
ande koni v tieskni řehcí
a meči v odění skřehcí,
ande z lučišť nejedna střěla
vynde i z samostřieľa.
Nikdy z přievala i jednoho
nespadne kropí tak mnoho.
Juž bě trub nic neslyšěti,
pro prach nebe neviděti.
Tehdy na prvniem pohnání,
kdež lepší stáchu pohani,
kdežto sě korúhvy stviechu,
kdež sě štíti zlatem lskniechu,
tam sě král řěčský oboři,
vznímaje sě na svém oři,
patřě, by sě čstný nahodil,
jehož by sě kopím hodil.
Sta sě mu čstná příhoda
potka jej syrský vévoda,
Aretas bě menovaný,
nejlepší mezi pohany;
ten jmieše na helmě kámen
pyrop, jenž svietí vniž plamen.
Ten potka krále řěckého;
prvú ranú kopie svého
prosřed štíta sě ho hodi,
zetřě kopie, však neuškodi.
Král sě mu brzo oplati
a rychle mu živótka ukráti;
neb jakož jej rychle potka,
nejmě před ním živótka:

štít, pláty, brně jmu protče;
on spade, kón sě mu potče;
v samém srdci kopie přěkla;
ten prvý jide do pekla.
Tehdy sě zástup zamiesi -
biechu v vojště lítí česi -
ande Ptolomeus s Klitem
i sen i on s zlatým štítem
jakžto dva lvy hladovitá
nebo dva vlky nesyťá
prosřed stáda ovcě svězie,
takěž ona dva vítěze,
na koho sě obrátíta,
tomu životka ukrátíta.
Neb když Klitus s Artofilem,
sen i on na oři čilém,
bodeta na sě kopíma,
vznidú dřízhy mezi níma;
zatiem sě potkasta sama
koňmi, prsmi i hlavama,
a jakž sě druh s druhem srazi,
spadesta koňma přěz vazy.
Tak sě tvrdě sešla běsta,
jakž za umrla ležiesta,
nemohúce vlásti sobú
z otrapa velikú mdlobú.
Inhed Klitus v tu hodinu,
jakž málo ho mdloba minu,
dřieve sě než on opravě,
přistúpě mu blíže k hlavě,
prvé nežli sě nadviže,
hlavu jemu mečem střiže.
By boj tvrdý s každé strany
mezi Řěky i pohany,
až Mazeus pohan vyteče,
proti nepřátelóm křiče.
Ten na prvniem svém potkání
pět Řěkóv do smrti raní:
o jednoho kopie přěkla,
v druhého nóż do pěsti vekla,
třetieho mečem uhlavi,
čtvrtého mlatem unavi,
na pátého sě navráti,
toho i s koněm přěvráti.
Tu sěč když uzřě Filota,
by jmu líto svých života;
na Mazea tam pomieni,
an sě stvě v zlatém odění.
Prvé nežli u něho by,
deset pohan mlatem pobi.

Ot těch se tam přič obrátě,
vítěžsky svůj meč vychvátě,
tu se mu šest naměři.
Ti všickni biechu rytieři;
ti jej ve zlý čas potkachu,
Filotasov meč poznachu.
Nedlúho o nich ostúpa,
až do jilec meč v nich skúpa
a v sedmém meče otehna;
tu jej pohanstvo obehna!
Jakžto koli vepř divoký,
jenžto má široké skoky,
když naň vyvrú láji
někde v luzě nebo v háji,
bude-li neučená láje,
stane vepř, nic nedbaje;
ač který pes k němu vnočí,
vezma ránu i otskočí;
pakli naň vyvrú psy vнадné,
lovec jej jako ukradne:
takéž vítěze onoho
potka Saracénstva mnoho.
V ten čas budieše bez něho,
by nebylo otce jeho.
Ten s Kraterem a s Volkonem,
Cenosem a s Antigonem
přispěchu brzo k Filotě.
Což si jich slýchal v tý rotě,
v tom pobití i v tom hluku,
ten každý sám na svú ruku
člověkov bliz do sta zabi,
však své síly neposlabi.
Tu ten boj postá na dlúžě,
mnohý proto došal núzě.
S druhé strany tu bliz stáše
bratr Filotov, jenž boj bráše,
seka lidi zde onady.
Tu naň vytěže jinoch mladý,
jemuž Endinius diechu;
zlý mu čas přijide pohřiechu!
Neb jakž potka Nikanora,
na krátce sobú obora,
kopím jemu štít obrazi,
však ho ničse nepokazi;
tak se mdle otrúti kopie,
jakžto když z búrě krópě
někde na tvrdý dóm spadne:
tak ono dietě neradné
Nikanoru se otrúti.
Hněvy se Nikanor smúti.

Zlé se stává proti zlému:
brzo se oplati jemu;
beze všeho pomeškání
pusti meč po levý straně,
počen ot oka levého,
přepusti až do druhého.
Stáše také bliz ot toho
zástup vévody jednoho,
jenž Neguzar slovieše;
ten Řěky všě tu udivieše,
k vojně násilně rozumný,
k každý sěči velmi umný,
jakž, což každého oružie
jest k vojni i k boji slůžě,
k tomu všemu byl dospělý
i na div ovšem umělý,
kopím boda na prostraně,
v tieskni mlatem, nožem raně;
kam se ten obráti seka,
tu krev teče jako řěka.
A když to uzřě Filota,
že proti jmu mdlé ta rota,
ande krvaví jdú potoci,
hna tam a ktě svým pomoci,
k Neguzaru se přiboda.
Stat' se mu dobrá příhoda:
udeři jej v helm po vrchu,
až jiskry vysoko zprchú.
Neudeřil bieše lehce,
pojide meč s helma skřehcě;
ještě bieš ruky neottrhl,
kterúžto se bieše zavrhl,
tak ho bieše dosáhl krutě,
ruku mu po loket utě.
Neguzar se velmi smúti,
jakž možnése, to však skutí:
zdvihna se z přednieho luku,
ještě s tú s poslední rukú,
oboři se po Filotě,
jež už bě v velikém potě;
hna naň s uostrú bradaticí,
chtě jej zatieti po líci;
a snad by ho tu byl zabil,
by jemu rány neoslabil
Amyntas, jež ščit navrže;
vtě jmu v ščit, až nevytrže.
On tu vztrha bradaticí,
an mu stě druhú ručici;
by Neguzar jakžto kláda,
pojide, sebú nevlada.

Často se to velmi stává,
že bolest moci přidává.
Tak se Neguzaru dosta,
když již sám bez ruky osta.
Vzdechna v své žalosti kBohu:
„Zději,“ vece, „ježto mohu.“
V nepřátely kón oboři,
v svém neštěstí i v svém hoři
hnav i polomi čtyry s sobú
a sám tu spade pro mdlou.
Tiem polepši svého smutka
z tak převážného skutka.
Když již nelže zbýti zlého,
ni se mož státi jiného,
nelitujž života svého.
Juž bieše neznati trávy
z lidí tu pro potok krvavý,
jakž každý duol krví natekl
a druhde se prach krví spekl,
avšak viece s oné strany,
otňadžto sekli pohany.
By zástup pohanský řiedek,
obráti se týlem vpředek;
za malý čas přič poběhú
tam k eufrateskému břěhu.
Kakž jich koli mnoho bylo,
však k seči jich málo zbylo.
Macedonský král to vida,
jako se jmu moci přida;
uzřevše to také Řeci,
vsěkú je i z bodú v pleci.
Kdež meč i nejedna střeľa,
kdež ležie ubitá těla,
tady hnáchu bez rozpači.
Ach, co se tu ctných těl stlačí!
Kam se kto obráti koli,
byly zbitcív hory, dolí.
Nejeden umřel bez časa:
on již leží, nohú třasa;
druhý již ležě umierá
a sen ještě duši sbierá;
některého koňmi tlačie
a po sem se drobi vlačie;
on leží s zbitú hlavú
a sen mra vřal zuby v trávu;
on leží zabit ot mlata
a semu pak hlava sřata;
on se ještě živ obracie,
a sen již mra krví vracie;
onomu krev z srdce teče,

seho kón po sobě vleče;
onomu ut'ata ruka,
sen se sotně drží luka;
za ostrohu visí mnohý,
a mnohému s'aty nohy;
mnohý ještě čtveřno lazí,
a druzí juž ležie nazi.
Nikdy ote dne prvého
až snad i do dne súdného
ani bude, ni jest byla,
jakož tu by, zbitých síla.
Ještě stáchu, boj berúce,
o poběžě nevěduce,
v jednom křídle pohan málo,
jenž bieše ještě ostalo.
Ti pro čest žen i dětí
nechtiechu rádi běžeti.
Viatr protivný vše rozvěje,
lap se který skutek děje,
když lepšie nenie nádeje.
Tak se sta tomu ostatku,
jemuž dieše ku přěvratku;
neb juž s koně král jich zboden,
jenž toho bieše nehoden,
by se kryl kda v pěšiej zbroji;
ni o něm juž dbají svoji,
až Anson, rytieř jeho,
ssěde jemu s koně svého;
ten ho přes řeku přenese
do Babylona po lésě.
Udatstvo se v strach promeni,
ktož kam vie, ten tam pomieni.
Všeliká se nemoc vzbudí,
kdažto se hlava ztrudí,
tu zemdlejí všickni údi.
Takéž jich čsti by na mále,
když pomdle moc jich krále.
A když juž příběhú k řece,
tu k nim nalehú najviece.
Najvěcí tu vzěchu škodu,
jakž je v pleci vsěkú, vzbodú,
tak, ač kto zbude meče,
ten však v řeku na smrt teče.
Některý by rád zbyl řeky,
avšak tam jeti bezděky;
neb, ač se lekne vody,
však vždy nezbyti škody.
Ach, nelžě věděti brodu
nebo kde mēlčějši vodu:
mnoho tisíc by přěpluli,

jež hanebně tu stonuli.
Druh druha se tona lapá,
na tisíc stran každý tápá
a ne jeden sobě steště,
pod nímžto kón tona prýště,
ande druh druha dosiehá,
chtě se rád dobrati břěha.
Kaká škoda, sami vizte!
I zdá mi se to zajisté,
že těch lidí na poběžě
tu stonu v hlubokém břězě
tolikéž, ne málem méně,
jelikož jich z boje nenie.
Avšak se jich dosti obra,
v nichž čstné srdce i mysl dobrá,
na dobrudrustvo pomniece,
hanebně sníti nechtiece,
boj na samém břězě vzěchu.
Ti čstnějé obak umřěchu,
nebo snad neby bez toho,
by Řěkón nezbili mnoho.
Juž bě ľud i koni stali,
ježto biechu bojevali,
úsilím vešken lid vznojen
i každý meč krví napojen,
jenž jest krví poplul tako,
že nemóž v nožnice nikako.
Tehdy všě meče povrhú,
tam se mezi kořist vrhú.
Kto by mohl tolik počísti,
jelikož vzěchu kořisti!
Když juž kořist skladú
všucknu na jednu hromadu,
tu král daři každého
podlé dóstojenstvie jeho.
Tu kořist vzkladú na koně,
každý kón pojide stóně;
vztřěštěchu osi i kola,
nebo jim kořist odola.
Každý měch, tlumok natlačen,
avšak člověk veždy lačen.
Vše tělo bera ustalo,
avšak se zdá ještě málo.
Bráním ruka jakžto zbita,
však berúce vždy nesyta;
a když nejmiechu več bráti,
počechu za ňadra klásti.
Div, člověče, kak se trudíš
i kak sobú sám v tom slúdíš,
pro zbožie svůj život vážě,

i to, což jest velmi dráže,
svú duši, den za dnem topíš!
Pro zbožie sě na smrt vzchopíš,
běžíš v oheň i u vody,
nestřěha sě i jedné škody
a vždy zbožie chtě nabyti,
jehož musíš obak zbýti;
nebo jest tvój živótek krátek.
Viz, kak jest tento svět vrátek:
dnes snad chodíš zdráv i jasen,
a v jutřě budeš snad uhasen.
Viz, že co na lidech dobudeš,
jakž umřeš, všeho zbudeš,
s horami sě nepřebudeš.
Potom jidú mezi panie,
jich nebieše kto juž bráně;
a nejedna hořem nyje,
ande s jejé bielé šíje
krzno nebo komži drahú
panošě i panošky táhnú.
Nejedna slovutná žena
nedóstojně obnažena,
a zajisté div ot diva,
že je mohla kdy býti živa;
ande vedú na všě strany
dievky, ženy mezi stany,
nejedna své čstnosti želé,
ande jí pojítí velé,
kdežto jěj viděti vraha:
auvech, přěpusto neblahá!
Nejedna svých slez unoři
v svéj žalosti i v svém hoři
a lomieci bielé rucě,
ande ju neznámost smúcie.
A když sě juž všecko to sta,
za malečko král tu postá,
až povedú Dariovu
matku, sestru i králevú
a v sedmi let dietě malé,
spolu před řeckého krále.
Stáchu před ním v smutném líci
a srdce jde rózno čsticí,
ande nenie kto ottušě -
div, že nevyskočí dušě -
v takém stojéce ohromě,
kdežto na všě strany lomie
rucě, čest, zbožie ztrativše
i všeho dobrého zbyvše.
Sama sě vždy šlechta káže:
co je milosrdie dráže,

kdež kto otuší smutnému
a najviece neznámému,
ač kto komu i zavíní?
Takéž král řecký i učiní:
uzřev tak šlechtné ťudi,
milosrdie sě v něm zbudi;
ochotně sě k ním přichýle,
zajisté přijma je míle,
matku sobě vzě za matku.
„Syn mi budž,“ vece děťátku,
a k tomu pak oně obě
sestrú miesto přije sobě.
Tak byl milostivý za mladu,
doňadž nevzě horší vnađu.
Nad všě krále sieho světa
byl by jakožto osvěta:
také bě v něm milosrdie.
Ale když juž zbožím vzhrdě,
dobrost v zlobu sě obrazi,
dobrá vášně sě pokazi,
i poče svých býti dávcě,
jenž prvé bieš oprávcě;
porušiv všě prvnie slova
i zamysli práva nová,
promeni všě lepší práva;
neb sě i ještě to stává,
že čest nrawy promenievá.
Ach, světe, kak si obludný,
kak jest tvój přiebytek trudný!
Vědě, že vždy péce nabývá,
ktož na tobě čsti dobývá;
mdle posedí na tom stole,
ktož čsti žádá na tvém kole.
Ochoten jsi na počátce,
ale však velmi krátčě:
ač kde počátek osladíš,
jedem skončenie obnadiš;
podáš sebe s prva lacně,
čest danú otplatíš pracně.
Dobře sloveš svět, že jsi světel,
že jsi náš zjevný nepřietel;
protivně sě však svět vzýváš,
nebo ne vždy světel býváš:
ač sě komu v čem prosvietíš,
tiem jedno lid k sobě dřietíš;
jakž brzo člověka vzplodíš,
zlého jmu opět dohodíš.
V tom sě dobře dáváš znáti,
že nemóžeš na dlúžě trvati;
co na tobě kde přebývá,

i v jedný čsti nepřebývá.
zle se námi, světe, pečeš,
jakžto ptáčkóm pruhla léčeš,
a jakžto róžě brzo stečeš.
Po jednom dni toho boje
potoči král posly svoje
do Damaška, k tomu městu,
vzkazuje jim tu řeč věstú,
aby jej míle přijeli -
nebo jmu odpovéděli -
le tak, jakž by se poddali
i tako plat vydávali,
jenž jest král Darius jměl.
Nali juž sám tomu chtěl
zlý oprávcce toho města,
jemužto po službě se sta,
vida, že se čas proměnil,
an inhed na zlé pomienil.
Všěcky, což tu bieše lidí,
před město s sobú vylúdi
pod umluvením přělstivým,
zradu myslí, srdcem křivým
poda na smrt ty všě lidi.
Zlé se to obak poklidí,
neb jakž ty ľudi pobichu,
jemše ho, na kolo zbichu.
A když to Darius vztvědě
po posle, jenž mu povědě,
že se tak tomu zrádci stalo,
kak bě juž stratil nemálo,
však ottuší srdci svému,
že se tak bieše stalo zlému.
Zisk se ztrátú vždy na vázě,
neb se to často přiházie,
jež zlé s dobrým přicházie.
Juž bě šest dní pomínulo
a na sedmý den se hnulo,
podlé pohan obyčeje,
jakž se ještě u nich děje,
kteří běchu zbiti Řeci,
skladše, král káza je sežieci.
A když toho pokona,
obráti se do Sidona;
což v téj vlasti bieše lidí,
všěcky pod svú moc připudi.
Ottad pryč obráti voje,
nechtě kdy jmiati pokoje,
k městu, jemuž Tyrus diechu.
Ti jej protivně přijechu.
Kto se móže vz toho bráti,

komuž Bóh chce co dáti?
Tomu nemóž nic ostáti.
Alexander když to vzvĕdě,
že ti ľudé k brani řiedie,
by tiem radosten toliko,
nevĕdě řieci koliko.
Viz srdce vítĕze toho!
Uzřĕ na zdi lidí mnoho,
jež sĕ jiným zdá pakostno,
tiem jmu by velmi radostno.
Vida časté věže ve zdi,
však sĕ mu to ničse nezdí.
Nejedna smrtedlná střĕla
přĕtí se zdi z samostřielá.
Všudy sĕ stvie štíti zlatí,
jimiž sĕ bě zastierati;
hustĕ stáchu na zdi kopie
jakžto třtie neb sláma v snopĕ.
Kdyžto k šturmu potekú,
u městĕ sĕ nic nelekú:
jedni se zdi kámen valé,
druzí pak skytú hrále,
ot třetích pak střĕly letie
jakžto krópĕ z deštĕ létĕ.
Kráľ sĕ tím nic nerozpáči,
káza, by tekli kopáči,
nad nimižto tváři nesú
ovšem z přĕtverdeho lesu.
Se všĕch stran sĕ ke zdi tištĕie
jakžto žízely z mravištĕ;
ťusíc sĕ jich řebřie chvátí,
chtiece sĕ na zed vzebrati;
obojí sĕ o smrt dělé
a nejeden šíp vystřĕlé.
Tako na smrt tekú slepĕ,
vňuž ptáci váznú na lepĕ.
Sto jich jednú se zdi zabijí,
a však sĕ vždy ke zdi hrabí;
pobitých dvě stĕ povlekú;
avšak zavše pod zed potekú.
Tu bez čísla ľudí zbichu
dřieve, než města dobychu.
Ten šurm stá za dva měsiece
neb ještĕ k tomu viece.
Na každý den šurmováchu,
až však zed podebrachu;
na sto stran sĕ zed oboři
a nejeden by tu v hoři.
Stá nepřietel s každé strany,
neby juž potřĕba brani;

všudy hoře, všudy čstiče,
všady běžie jako mšiče
ženy, děti a křičiece,
kam se dieti nevedúce.
Tehdy zažhú na sto čestí.
By se bylo lzě zahřiesti,
ťusíc by našel takých
dětí, žen, muží všakých.
Tak jim bě přišal čas trudný,
každý mní, by byl den súdný,
neb leč dietě, muž, žena,
všem zajedno smrt složena.
Neslýchaný div ot diva:
jedna hlava neby živa!
Ne bez viny se jim to sta,
že tu živ ni jeden osta,
že, když král chtěl k městu jeti,
poslal, dávaje věděti,
by jej přijeli milostně;
ani vzemše radu sprostně,
šesti poslóm oči zbodú,
pro něž vzěchu všicku škodu;
jedno nechachu sedmému,
jenž by je vedl k králi svému.
Avšak svědčí Písmo o tom,
jakož to město potom
opět se jest opravilo,
jakž, což tu pohanstva bylo,
to vše přišlo k svatěj věře,
jakž juž dobře u Bóh věrie.
Kak se tu bě pomsta stala
i ovšem pakost nemalá,
jímž se každý mohl vzstrašiti,
jakž by nesměl vz něho býti
pro tak protivnú příhodu
i pak toho města škodu,
avšakž město Gaza
tu hrdost na se pokáza,
k svému králi vieru maje
i v svéj tvrdostí se znaje,
Alexandru odpovědě.
A jakž on to brzo zvědě,
před to město se položi.
Kak mu jdíeše vše po zboží,
avšak se v tom neostřěže.
Jeden měštěnin přiběže,
jakžto člověk výpovědný,
mezi svými stoji jediný,
da královi mečem ránu,
stoji prosřed jeho stanu.

To jest pravda ve všiej věci,
že kohož Bóh chce ostrieci,
nemóž ho kto lap dosieci.
Tak sě sta tomu člověku,
jehož potom rozsěkú:
udeři krále po hlavě,
chtě jemu otjěti zdravie;
sta sě jemu ne po zbožú,
sotně královi protě kóžu,
proněž jej rozsieci káza.
Tehdyž ľudem i rozkáza
a chtě s nimi k šturmu téci.
Inhed potekú Řěci
všickni zajedno s svým králem.
Tu šturmovavše za málem,
krále v ruku zastřělichu,
proněž sě všickni smútichu.
I sám král sě viece smúti,
všem sě jednu káza hnúti,
nic nedbaje na své rány.
Tehdyž inhed na všě strany
potekú jakžto ptáci k lepu;
ač jich kde sto potepú,
však v to miesto tisíc jdieše.
V ten čas bez města budieše,
by sě lépe nedomněli
a s králem přiměrie vzeli;
zatiem sě pak potiežúce,
dachu sě královi v ruce.
On jich mysl pokornú vida,
s svými ľudmi v město vnida,
vojem dobřě otpočinu,
až poně šest neděl minu.
Tehdyž sě dotáza rady,
obsadi města i hrady;
pokľudiv všě zemské věci,
poče na větčí čest sieci
do Ejipta přěd sě dále.
Pomeškav tu dosti v mále,
tu všu zemi pod sě pobi.
Zatiem dále přěd sě vhlobi
do Libye, v zemi takú,
kdež vzě škodu nejednakú.
Jest ta země všě bez vody,
pusta ote všie úrody,
ani kde v ní ptáček zpievá,
ani kde viděti dřěva,
nikde sledu člověčěho
ani také zvierěčěho;
ot horkosti vše v niej polí,

nikde cesty znáti v poli,
jedno piesek znáti všady
v téj zemi zde i onady.
Král Macedo, když to pozna,
že v téj zemi věc tak hrozna,
nechtě sě však rozpáčiti,
káza sě všem hotoviti,
jež chtieše s sobú pojěti,
veždy tamo chtě dojeti,
kdež pohanská modla bieše:
tu v jednom dubě sedieše
v téj zemi velmi daleko
kak tam dojeti nelehko!
Nejednoho zby člověka.
By si byla mořká řěka,
asi by bylo bez diva;
ande jedno piesek zplývá,
a to ot slunečné spály
tak sě onen piesek kalí,
mútě sě vniž moře samo.
A když juž pojidú tamo,
koni jdúc cestu ubichu,
větrové sě obořichu;
mnoho sto koní uvázú,
s nimiž i ľudé zahřazú
v onom piesce, an sě mútí,
jakž sě lepké moře krútí.
Dřieve než šest dní pominu,
až strati lidu třetinu,
jež v tom piesce stonuchu.
A když šest dní pominuchu
a sedmý slunce osvieti,
uda sě mu tu přijeti,
kdežto ta modla přěbývá,
u niež ľudí síla bývá,
v lesě, jenž Hamon slove.
Tu kraššie studnice plove,
než ju vídal člověk který.
Tu podlé pohanské viery,
ktož chce u té modly býti,
musí z té studnicě píti.
Jest ta toho obyčeje,
že když slunce z hory spēje,
tak sě jejé voda vzvaří,
jakž horký úkrop, tak paří;
jakž slunce v polodne vzmiení,
tak sě ta voda promení,
tak ľudě bude studena,
jakžto ledu nakladena;
a když slunce k hořě spēší,

opět se voda rozřeší,
tu její horkosti přibude;
té pakli první nezbude,
jeliž bude ku pólnoci,
opět její přibude moci;
studenosti její přibývá,
vňuzto když poledne bývá.
Tehdyž král, dav běsu obět,
musí se vrátiti opět,
kak bě přič před se pomienil,
by byl toho neproměnil
posel, jenž se za ním přibral,
pravě, že se Darius sebral,
chtě ho podstúpiti bojem:
káza se vrátiti vojem,
s nimiž chtieše na múřiny,
by nezvěděl té noviny.
Toho se najviece ubá,
že se po něm vojna hrubá
bieše vzbudila v téj chvíli,
doňadžto v Libyi byli,
jež jdieše lidu obojů
k strasti, k smutku, k nepokoji,
k času ovšem ukrutnému,
zajisté přieliš k smutnému.
Mezi tím jakžto již oživ
Darius, svú moc přemnoživ,
bieše všě země opustil,
že nikomu neotpustil,
by nešal na vojnu strastnú,
všěm svým chvíli na nešťastnú.
Kmet, jenž oral po všě léta
i jenž robil, ploty pleta,
v ony u pokojné časy,
nemohl užiti nekrasy,
musil jíti, nesa kopie,
jenž lépe věděl o snopě,
i ten, jenž věděl o cepu
nebo kdy čas vzieti řěpu.
Prázden cop každý ležieše,
kto by mlátil, nikte nebieše;
ležiechu prázdny motyky
a vzdýcháše vól všeliký,
ande nenie kto jím oře,
nebieše kto hromad boře
ani křovie kto kopaje;
opadly běchu všě stáje,
nebieše živ kto jich pleta:
přišla běchu smutná léta!
Lidí mieše ovšem mnoho,

ale co bylo do toho?
Stratí člověk v každém mieste,
když k tomu nenie šťastie;
věz to každý, věz to věstě!
Mnoho bě ľuda sprostného
a tak dosti tvrdého,
jimiž by mohl boj zdiati,
by mu Bóh chtěl toho přieti.
Ale co do které moci?
Vynidú mdle všitci roci,
když Božie nenie pomoci.
Jdieše s sobú slony stěžě,
na nich biechu dobré věžě;
bliz jmieše tisíc buvolów,
jež vzhóru i dolów
na voziech věžě táhniechu,
na nichžto střělci sediechu,
a nejedna ottad střěla
šlechtný kón proletěla.
Dosti se vypravi silně,
všelikú věcí pilně,
viece než sto tisíc ľudí
s sobú na vojnu vyklidí.
Však se vše ješutně děje,
ač kto na kterou čest děje,
když co Bóh komu nepřěje.
V tu dobu paky král řecký,
ke všemu převážný, dětečský,
s svú mocí i s svými Řeky
stáše na ný straně řeky
té, ježto Eufrates slove,
jež skrzě ty země plove.
Tehdyž poče dále
na saracénského krále.
Nali ten juž kázal žeci,
kadyž chtěli jeti Řeci;
i kadyž jich byla česta,
tady sežhú vsi i města.
Vše těženie ohněm polí
u městech, ve vsiech i v poli.
Dosti byla sprostná rada,
za by juž, se boje hlada,
před se tamo netáhl hlúbe;
ale zamyšlenie hrubé,
na něž bě srdce obrátil,
kromě ž' by se život krátil,
tak by snad musil přestati
in的角度 tu náhle chvátati.
Káza brzo vstáti vojem,
hna s nevelikem nepokojem,

převáživ se všie své věci,
chtě nepřítele dosieci;
hna za ním veždy po sledu,
kadyžto jej vódce vedú.
Jakžto vнадný sledník koli
někde v lese neb u poľu
stopy se jelenie chopě,
vždy se ho drží po stopě;
ač jest mnoho jiné zvěři,
všakž jiněj neuvěří;
veždy se přidrží truda,
v tom nejmá nic obluda;
na něž najprvé pomiení,
nikak toho nepromení;
ač zvěř i daleko zběhne,
však teče, až ho dosiehne:
takéž Alexander těže,
až však nepřátel dosěže.
Dotad jězdu v cestě děla,
až přihna do Arběla,
v ňužto dobu se súmrači.
Tu se jich dosti rozpáči,
jimž koní snide mnoho,
pyčúc na krále z toho,
o něm všecko zlé šepcúce,
mnozí mdlobú sotně jdúce,
každý řka: „Co to pomóže,
ač nás každý život zmóže
pro člověka jediného,
jenž tak srdce lakomého,
jemuž se zdá všecko málo,
což v světě by mu se dalo?“
Tak pykáchu svého truda.
Za tiem se pak inhed uda:
pokáza se zviefinice
jakžto z jutra domovnice;
potom pak měsieć vznide,
inhed mu v světlosti snide;
tako se promeni ovšem,
že by tma po světu po všem.
To se ještě často stává,
že se ho světlost proměnievá;
i mluvie to sprostní dědi,
by jej tehdy jedly vědi.
Tehdy se veš ľud zamúti,
řka: „Co se nad námi skutí?
Tato tma jest příklad toho,
že nás umře za jitra mnoho.
Toho král náš dopraví,
že ny našich životóv zbaví;

podejmem škodu nemalú,
všecko jednomu na chválu.
Že kto nám jest to poručil,
by se nás každý proň mučil?
Lepí jest sám umra za ny,
než to hoře spadne na ny.“
Kráľ uslyšav řeč svých ľudí,
uzřě, že se zle o něm kľudí,
nic se tiem neustrašě:
„I co sú,“ vece, „řeči vašě,
pro něž čtete moju vinu?
Každá věc jmá svú hodinu,
i kak ju Stvořitel ustavil.
Kto jest vám takú řeč pravil,
by to bylo zlé znamenie,
u měsieci promeněnie?
Mistři o tom dobřě vědie,
kak se všickni časi řiedie,
jakž je Bóh ustavil tako,
že se neproměnie jinako.“
Tak povědě Alexander.
Tehdy přistúpě Aristander,
jenž bieše mistr veliký:
„Slyš to,“ vece, „vás všeliký,
nedržte se v tom obluda!
Ten Stvořitel všeho ľuda
i všie věci světa seho,
což jest ustavenic jeho
ot najprvnieho počátka,
v tom nenie ničse přěvratka.
Slunce, měsíc i planěty
ot počátka všěmi lety
vždy se drzie svého běha,
mořě, řěky svého břěha.
Ač kdy zlý děšt na skot spadne,
neb se kde město propadne,
nebo mor vstúpí na ľudi,
nebo se kde válka vzbudí:
jakž první den ustaveno,
tak nebude promeněno.
Viztež, pročti se to stává,
jež se měsíc proměňává:
něterdy když tak přiběhne,
že když rohem hor dosiehne
a pod zemi juž pomiení,
v tu dobu se vždy promení.
Svědčé také mistři umní,
že se jmu světlosti umní,
když přistúpi k slunci blížě.
I mluvie tak mistři tíže:

jakž pochodně svietí viece
nežli při niej malá sviece,
takéž jakž sě s sluncem sejme,
slunce jmu světlost otejme.
Nicti v tom jiného nenie;
jedno jmějte za znamenie,
že, když sě měsiec omračí,
tehdy sě pohan čest potlačí;
a když slunce pobledie,
tehdy Řeci svú škodu vztvedie.
„Jmějtez,“ vece, „všickni za to,
že jest pohleděl měséc na to:
jakož jistě to vidíte,
tak tento boj obdržíte.“
To povědě ten starosta,
i bieše to vše řeč prostá,
neb to dolíčichu sami
starých králův příhodami.
Tiemž přesta zlé umyšlenie
z tak radného promluvenie;
tiemž zavrhu všě strachy.
Ktož by počal býti plachý,
ten přesta všie své dřevnie řeči,
jsa juž hotov ke všiej sěči.
On uzřev mysl svého ľuda,
že juž nežádá klida,
káza, by sě ľud oblačil,
by sě opět nerozpáčil.
Prosřed noci náhle vstachu,
jakž trubačí hlas poznachu,
a sám král hna před zástupy.
Nejeden panoš hlúpý
ještě ležieše a chrápě,
ande jeho snové trápie.
Některého svůj pán volá,
an dřiemě leze pod kola
a chtě ještě rád pospati;
avšak, by co bylo bráti,
nebylo by jmu do spánie.
Ale tu neby čas bránie,
nebo dieše k času tomu,
kdež bě péče ne o domu,
jedno životě jediném,
a to ni o čemž jiném.
V tu dobu král Macedonie,
jeho voj, jeho podkonie
v také sě hory táhnieše,
jichžto výsost taká bieše,
jakž jich sotně móż dozřieti
tahdy jemu bieše jeti.

Tehdy, jemuž bě nevykla
[...]

Zlomek Jindřichohradecký

[...]
aby v tu všu vlast vehnali,
měst i hradův dobývali.
Sta sě to po krátké roky,
podbichu všě Kapadoky
a jednu zemicu Lydu,
odňadž jedyžto přijidú
do Tyrie, kdež král bieše,
kdež jich čakaje ležieše,
přečakav tu noc jedinú,
a jakž birzo ta noc minu
a den sě na svět pokáza,
vojšče odtad vstáti káza.
Divno dosti, že to mohl sdieti,
hna toho dne mil třidcěti,
k nepřátelóm pospiechaje,
toho sě vždy domňávaje,
zda by, to Darius vzvěda,
potkal jho v horách, přijeda.
Jest tu bliz Eufrates řeka,
jež, slyšu, z ráje vytieká,
u niež Babylonský voje
sebra na své bezpokojé.
Vzvěděv, že ten bliz přitahá,
jenžto na jeho čest sahá,
hnu sě inhed s toho miesta,
kadyž mu upriemá česta
proti nepřátelóm jíti.
Komu sě tu dálo býti,
co jest tu uslyšal hrózy,
jedyžto juž hnuchu vozi!
A co jest také uslyšal?
Z šalmějí, z bubnův vzučný šal.
Nejeden tu komoň hirzal,
svú podkovú cest potvirzal,
když sě vznímal, lomě zuby;
a nejedné hlasné trúby
v skalách své zprostřěly hlasy.
Tak sě zdáše, by v ty časy
všecky sě skály sbořily.
Taký běchu křik stvořily,
taký dieše zvuk pod zoře,

vňuž by sě třásl svět i moře.
Tak sě by vypravil hirdě,
všú věcú silně i tvirdě.
Před zástupem v samém čele,
v němž pohanská viera velé,
táhniechu vóz osm koní,
a ti byli všici broni.
Na tom vozě zlatá škříně,
v níž ležala jich svatyně,
oheň, proňž podlé jich viery
pop mieval časté ofěry.
S obú stranú toho voza,
jež jich viera i jich hróza,
jedieše dvanácte muži,
jichž každý téj škřini slúží,
a každý jmaje řeč jinú,
rúcho rozličného činu.
Pohanstvo tak za to jmajú,
že ti ľudie neumierajú,
řkúce, že jsú na věky živi,
avšakž sú v té řeči křivi:
neb řeky i moře splyne,
což na světě, všecko mine
kromě slov Božích jedině.
Po těch inhed málem dále,
patrujúce svého krále,
hlučnými zástupy diechu,
již jeho řodina biechu,
dvadcěci cis'úcov pilně,
již všici v hedbábněj vilně
biechu; u přědrahém rúšě,
jakž takým kniežatóm slušie.
Ti všicci biechu na přědku.
Sám král jdieše na prošědku,
jenž pro veliké ozračstvo,
pro rozkoš i pro bohactvo
jedieše na vozě visatém,
a ten veš hořieše zlatem.
Avšak netolik po zlatě,
jímž bě vóz sdělán bohatě
po všech stranách oba poly,
jakž ojemi, tako koly,
ale po drahém kamení
dal sě bě v takém znamení,
jakož v té úpravě bylo,
že jho moci nic nezbylo.
Nad vozem pak vz letňú zparu
proti slunečnému varu
orlicě bě povýšena,
jež bě chytřě vymyšlena,

aby pod ňů horkost stydla,
a ta jmieše zlatá křídla.
O vozě pak bez oděnie
jeho bližné přirozenie,
dvě stě junoš výbornějších,
svů šlechtů přirozenějších,
biechu mu přísluhujúce,
obyčene při něm sůce
s poslušenstvím čsti nemalé
v komorničstvě svého krále.
Ti vždy bydlili při dvoře,
majúc péču o komoře.
Avšak napřed přede všemi
kniežčícími junošemi
diechu spolu jako stlúpem,
diržiece se s svým zástupem
dvadcěci cis'úcov poně,
každý u svého komoně,
s drahotů přieliš nemalů
vypraviv se na přechvalu
svým oděním i svým ščíttem
i pak předrahým kuršíttem.
A ti vši byli rytieři,
těch komonstvo pod kropieři
bez pozlaty polúzené,
kopie maje neruzené
barbů od cinobra vzatů,
ale vlastně rudů zlatů.
Ješčež viece kromě toho
ľuda seho neb onoho
něco málem sprostnějšieho
mějěše ľuda pěšieho,
přičinně v dobrém oděni
vňuž ten, jenž vsů moců mieni
potkati se bojem silně.
Tak ty bě vypravil pilně,
by pro jich moc i pro hrózu
neprotřel se lap kto k vozu.
I byl ten svyčej v tu dobu,
že vždy pojímali s sobů,
což kaké čeledi měli,
kdyžto na vojnu kam jeli.
I vzal byl král téže chvíle
sobě na většie úsilé
máteř i svů sestru, ženu,
na ztrátu sobě súzenů;
nechtě, by co v tom byl mina,
pojal bě s sobů i syna,
veza se také se všemi
své králové junošemi,

což jich padesát voz táhlo;
vše, že jmu k boju nenáhlo.
A což pak tři sta velbludův
a patcet mzhův silných údův
poklada s ním mohli nésti,
to bylo vždy s ním nalésti.
Za tím jiná sbroje vždy šla,
jež sobě nejměla čísla.
Tu blíz sebe stáchu dvoje
hřecké i pohanské voje,
čakající s obů stranů
druhého dne světlost ranů;
neb jim bě věděti dáno,
že, jakž jutřě bude ráno,
jedaž se slunce prosvietí,
tu se spolu vojem snieti
i dojíti bylo boje.
Tehdy král Darius stoje
k svým vojem při jedné hoře
vzmluvi v velikéj pokoře,
jakže, ktož tu bieše, taký -
leč bohat i chudý - všaký
jeho řeč pokornú slyš
[...]
a lomieci bílé ruce,
ande ju neznámost smúcie,
kdež juž nebyl kto pomoha,
ni rady přidati moha.
V chvíli tak strastné hodiny,
zbyvše čsti i své rodiny,
ona svého neby mužě,
tato své zmilelé družě,
po němž sirdcem viec stonala,
až i sobů pokonala.
A když všecko juž se to sta,
za malečkem král tu postá,
až povedú Dariovu
matku, sestru i královú
a v sedmi let dietě malé,
syna pohanského krále,
a k tomu bratra vlastného
s mnohem kniežat rodu jeho,
jižto běchu tudiež jeti,
s převelikú sbrojú dětí,
vévod, kniežat i markrabí,
svobodných pánův i hrabí.
Tak když je před král přivedú,
a sirdce jim jakžto v ledu
v oné hróze i v úžesti,
kde se každý musil třísti,

kdež sirdce šlo strachy rózno,
tu, kdež bylo býti hrozno,
v takém stojéce ohromě,
ande na vše strany lomie
rucě, takú čest ztrativše,
sbožie i rodiny zbyvše.
Sama sě vždy šlechta káže;
co jest milosirdie dráže,
když kto odtuší smutnému,
a najviece neznámému,
jakž tu král hřecký učini,
i jakž také činie jiní,
jimžto jest přede dnem ráno
po jich přirozeňú dáno,
jakž nemohú býti tvirdi,
počenše sě v milosirdí,
v němž sě i jemu tu sžěli,
vida, že onen bor kvielí,
jemuž sě všě žalost skladla,
a jich čsti korona spadla.
Takž inhed k nim sě přichýle,
zpříje k sobě všecky míle,
matku sobě vzě za matku.
„Syn budž mi,“ vece k děťátku,
a k tomu pak oně obě
v sestru místo přijje sobě.
Tak bě milostiv za mladu,
doňadž nevzě horšú vnadu.
Nad všě krále seho světa
byl by viec jako osvěta
čsti, kázni i milosirdie.
Ale když pak sbožím vzhirdě,
počě býti ľudský dávcě,
byv dřeve jich čsti oprávcě,
i změni všě pirvnie slova,
zamysliv jim práva nová,
vzblúdi sě myslú ve mnohém,
a chtě sě vzývati Bohem,
stirpěti to moha věkem,
by sě juž vzýval člověkem,
zamysliv všě horšie práva;
neb tak sě i ješče stává,
že čest nrawy proměňává.
Po jednom dnu toho boje
potoči král posly svoje
do Damaška, k tomu městu,
vzkazuje jim tu řeč zvěstú,
že bez všeho úsilé,
ač jho králem přijmú míle
i chtie sě jemu poddati,

ž' dá jim při všie čsti ostatici
i při všem jich dřevniem právé
je i jich děti ostavě,
a tak, ač jemu vydadie,
což tu jich král jměl v pokladě.
Nali juž purgrabie z města,
jemužto po službě sě sta,
uzřě, že sě čas proměnil,
an také na zlé pomienil,
všě mēšcké věžě osadiv,
a sě sám na smirt proradiv,
pod umluvením lstivým,
své mysli potazem křivým
chtě sě skl'uditi s sím králem
v pomluvení dosti malém
s sobú ľud z města vylúdi.
Zle sě tak obáč pokľudi:
chtě čúš s honci sě pobiti,
a když juž by tomu býti,
přivede ľud až v zástavu
své pohuby, ne na zbavu,
že si zhynuchu, boj vzemše,
jemu hlavu stěchu, jemše.
Tak jakž oněm vzkopal jámu,
tak tudiež upadl v ňu samu;
ustlav jiným v návi bydlo
i upadl sám v též osidlo:
neb kto sě zle druhem peče
a osidlo jiným léče,
řiedko sám jeho uteče.
Kráľ Darius když to vztvědě
od posla, jenž povědě,
že sě tak tomu zrádci stalo,
kak bě juž ztratil nemálo.
všakž odtuši sirdcu svému,
ž' sě tak bylo stalo zlému.
Nebo nenie nic tak zlého,
by v tom nebyl zisk jiného;
protož i při každém skutcě
zisk ve ztrátě, radost v smutcě
sú spřěžena v jedno pútce.
V též řeči král doby města,
tuž v něm několik dní přestá.
Jak juž šest dní bě minulo
a na sedmý den sě hnulo,
tehdy podlé svých obyčěje,
jak sě i dnes v Litvě děje,
ti, již běchu zbiti Hřeci,
snesše, král rozkáza sžeci.
A když té věci pokona,

obráti se do Sidona
[...]
k městu, jemuž Tyrus diechu.
Ti jho protivně uzřechu,
poddati se jmu nechtiece,
a obrániti se mniece.
A juž na zdi l'uda tolik,
jakž nevědě řeči kolik,
jímž se by v sirdcu raduje,
uzřev, že tolik l'uda tu je.
Všakž což jinému úsilno,
to jmu se zdá vše pochylno;
neb kakž mnoho věž bě ve zdi,
však se jemu nic to nezdí.
Nejedna smirtelná střěla
přetí se zdi z samostriela;
všady hustě stála kopie
jakžto trest nebo sláma v snopě;
jímž nic myslí nezatoče,
ze všech najpirvé šturmu počě,
kdež náviece kamen valé
a kdež čestě skytú hrále;
sto s ním po jednu odtepú,
a cis'úc vňuž ptáci k lepu;
sto jich pobitých odvlekú
a cis'úc jich pod zed tekú.
Takž ten šturmu stá ješče viece
nežli pilná dva měsiečě;
dnem i nocú bez přestáně
nódpočinu šturmováně;
jakž obirtli tako praký,
nódpočinúce čas všaký,
jakžto kluky tak blídami,
tak i tvirdými kočkami,
dne ni noci přestánúce,
k branám se zavše berúce,
pokoje sobě nedachu,
až však v město se vebrachu.
Tehdyž město zažhú všady
[...]
jadyž v zemi byla cěsta,
tahdy vzežhú vsi i města,
nestatečně vzemše: radu,
zda by čúš, boje se hladu,
netáhl za ním v zem'u hlúbe;
ale zamyšlenie hrubé,
na něž bě sirdce obrátil,
kromě ž' by se život krátil,
tak by snad musil ustati.
Jakž na to počě netbati,

ač si vše ťeženie polí
v městiech, ve vseh i na poli,
kdež nedal bráti potravě
koňské pícě ku potravě.
An pak všěcky ohni mina,
svých korúhví nezavina,
jakžto ten, jenž vše juž znáše,
na zisk, na ztrátu zřieváše,
hna či toho dle nemnoho,
třidčěci mil dne jednoho,
převáživ sě všie své věci,
chtě vždy nepřátel dosieci,
bera sě jako po sledu,
jadyžto ho vódcě vedú.
Vňužto vнадný sledník koli
někde v lesě neb u pol'u
chvátiv sě stopy jelenie,
tiehne sě po ní neléně,
netbaje všeho obluda;
neb ač sě jemu kdy udá,
že sě čilý zvěř naměří,
všakže jemu neuvěří,
diržě sě vždy truda svého,
až však i dosiehne jeho:
takěž koli v tu hodinu
všě hrady i města minu
i střělnicě horských tvirzí,
pokazuje sě vždy hirzí,
že netbal úsilna diela,
až i přihna do Arběla,
v ňužto dobu sě súmrači.
Tu sě jich dosti rozpáči,
jimžto koní snide mnoho,
zle pomlúvajúc naň z toho,
řkúce: „Co sobě pomóžemy,
ač sě v životiech zmóžemy,
všecko jednomu na chválu,
jenže to čta věc za malú,
sobě ni nám odpočine
ani lakomstvem co mine.
Jakž i mluvie jiní mnozí,
že sě juž hněvajú i bozi,
jakož i po čěsiech známy,
v nichžto zázraky vídámy,
již sú všě ztráty znamenie,
ač bohóv milosti nenie“.
Tě řeči mnoho přějide.
Zatíem inhed měsiec vznide;
pokázav sě velmi jasně,
inhedž, málo postáv krásně,

by svú světlost velmi ředě,
až pak ovšem i pobledě,
vňuž by krvú sě obul všady.
Hřeci řechu : „Juž nikady
ztráty nám jest neutéci;
ktož nás kam chce, tam smie téci;
neb to, jež vidím znamenie,
v tom juž nic jiného nenie,
že veždy boj jutřě ztratím;
proč sami svůj život krátím?
Lepí sám jest umra za ny,
než ta ztráta spadne na ny.
Každý nás své hoře vida,
proč jmu živu býti kdy dá,
proč li juž meškati viece?
Neb což vidím od měsiečě,
že juž nám nepřěje světla,
to jest, ž' ny bude smirt
střětla.
Nedajmež jmu živu býti,
ač chceme svého hoře zbýti.“
Kráľ uslyšav řeč svých ľudí,
vida, ž' sě o něm zle kl'udí,
však sě tiem nic neustrašě:
„Co sú,“ vece, „řeči vašě?
Kterú mi dáváte vinu?
Každá věc jmá čstnú příčinu.
Že sě o tomto hněváte,
málo řečí múdrých znáte.
Mistři tito vám povčdie,
jižto hvězdy zřiece vědie,
že, jakž sě který čas mění,
měsiec jest v jiném vidění.“
Tak promluvív Alexander,
tehdy přída Aristander,
mistr v chytrosti veliký:
[...]
chcte li v tom pravdu vzvěděti,
jáz vám ju chcu pověděti,
a vy druh druhu poviete,
jakož ju ode mne vzviete.
Neb tbá Tvořec světa všeho
od ustavenie pirvého.
Jakž čas pošel od počátka,
v tom nenie viec nic přěvratka.
Tak sú všěcky věci stálé,
jakž ve mnozě, tak u mále;
tak jest veš svět v jeho chtění,
že sě juž viec nepromení.
Ač kdy zlý mor na skot spadne,

neb kde město se propadne,
nebo se kde válka vzbudí,
nebo smirtě spadne v ludi:
jakož první den staveno,
tak nebude proměněno
ustavenie ľubo Bohu,
jemuž vědi v sen nemohú.
Viztež, pročti se to stává,
jež se měsíc proměňává,
o němž mluvie staří dědi,
by jej tehdy snědly vědi,
konopě po tmě přadúce.
Tomu místa nedadúce,
vězte, že to vše z obluda.
Neb někdy se jemu udá
k horám v západ přeběhnúti;
chtě jich proluky minúti
k západu dolóv pomiení;
tu se mnohokrát promění,
minuje proluky horské,
táhna se pod mezě morské.
Někdy se pak stává také,
ne všakž chvíle všelikaké,
jakož mluvie mistři tíže,
že když přijde k sluncu blíže,
tehdy se jmu světlosti umní.
I mluvie tak mistři umní,
že jakž slunce při měsiecu,
jakž pochodně proti svieci
svú světlost více vydává,
takéž podlé svého práva,
jakž pochodně podlé sviečě,
tak slunce podlé měsiece
veždy velím více svietí.
I jest vám to za to jmietí,
že pohanstvo k vašej moci
jest vňuž ku pochodni v noci
sviečka a vňužto v polodne
měsiec bývá k sluncu ve dne.
Protož jistě mějte za to,
že měsíc pobledě na to,
jakož to jistě vidíte,
tak tento boj obdiržíte.
I řku ješče nad to výše,
že pohanská vše moc zmiše,
zbledie, rozběhši se plašě
silnú hrózú moci vašeie.
Pakli kda slunce pobledie,
tehdy Hřeci svú škodu vztvedie“.
I byla to vše řeč prostá,

což je mluvil ten starosta;
neb to slyšiechu i sami
dávných Hřekóv příhodami.
I minu zlé zamyšlenie
z tak múdrého rozmluvenie.
Tak zřiece všici svých pánóv
[...]

Zlomek Vídeňský

[...]
Tako na smrt tekú slepě,
vňuž ptáci váznú na lepě.
Sto jich jednu se zdi zabiú,
a však se vždy ke zdi hrabiú;
pobitých dvě stě povlekú,
avšak zavše pod zed tekú.
Tu bez čísla ľudí zbichu
dřieve, než města dobychu.
Ten šturm stá za dva měsiečě
nebo ješče k tomu viece.
Na každý den šturmováchu,
aže však zed podebrachu;
na sto stran se zed oboři
a nejeden by tu v hoři.
Stá nepřietel s každé strany,
neby juž potřeba brani;
všudy hoře, všudy čščicě,
všady běžé jako mšicě
[...]

jenž by je vedl k králi svému.
Avšak svědčí Písmo o tom,
jakože to město potom
opět se jest opravilo,
jakž, čsož tu pohanstva bylo,
to vše přišlo k svaté vieře,
jakž juž dobře u Bóh věrie.
Kak se tu bě pomsta stala
i ovšem pakost nemalá,
jímž se každý mohl vzstrašiti,
jakž by nesměl vz něho býti
pro tak protivnú příhodu
i pak toho města škodu,
avšakože město Gaza
tu hirdost na se pokáza,
k svému králi vieru jmaje
i v své tvrdostí se znaje,

Alexandru odpověď.
Inhedže potekú Hřeci
všicni zajedno s svým králem.
Tu šturmovavše za málem,
krále v ruku zastřelichu,
proněž sě všicni smútichu.
I sám král sě viece smúti,
všem sě jednu káza hnúti,
nic netbaje na své rány.
Tehdyž inhed na všě strany
potekú jako ptáci k lepu;
ače jich kde sto potepú,
však v to miesto tis'úc jdieše.
V ten čas bez města budieše,
by sě lépe nedomněli
a s králem příměrie vzeli;
zatiem sě pak potiežúce,
dachu sě královi v rucě.
On jich mysl pokornú vida,
s svými ľudmi v město vnida,
[...]
v téj zemi zde i onady.
Král Macedo když to pozna,
že v téj zemi věc tak hrozna,
nechtě sě však rozpáčiti,
káza sě všem hotoviti,
jež chtieše s sobú pojěti,
veždy tamo chtě dojeti,
kdež pohanská modla bieše:
tu v jednom dubě sedieše
v téj zemi velmi daleko
kak tam dojeti nelehko.
Nejednoho zby člověka.
By si byla morská řěka,
asi by bylo bez diva;
ande jedno piesek vzplývá,
a to ot slunečné vzpály
tak sě onen piesek kalí,
mútě sě vňuž moře samo.
Jest ta toho obyčeje,
že když slunce z hory spěje,
tak sě jejé voda vzvaří,
jak horký úkrop tak paří;
jakž slunce v poledne vzmiení,
tak sě ta voda promění,
tak ľútě bude studena,
jakto ledu nakladena;
a když slunce k hořě vspěší,
opět sě voda rozřěší,
tu jej horkosti přibude;

té pakli prvé nezbude,
jeliž bude ku pólnoci,
opět jěj přibude moci;
studenosti jěj přibývá,
vňužto když poledne bývá.
Tehdyž král, dav běsu obět,
musi sě vrátiti opět,
[...]
ač jest mnoho jiné zvěři,
všakže jiněj neuvěří,
veždy sě přidrží truda,
v tom nejmá ničse obluda;
na něž najpirvé pomiení,
nikak toho nepromění,
ač zvěř i daleko sběhne,
však teče, až ho dosiehne:
takéž Alexander těže,
až však nepřátel dosěže.
Dotad jězdu v cestě děla,
aže přihna do Arběla,
v ňužto dobu sě súmrači.
Tu sě jich dosti rozpáči,
jimže koní snide mnoho,
pyčúce na krále z toho,
o něm všecko zlé šepcúce,
mnozí mdlobú sotně jdúce,
[...]

Zlomek Budějovický

[...]
ač podlé vaše čsti práva
chcte sobě věrně pomoci
proti téj nesstáléj moci
hi to všecko sobě zlaté,
ježto jakžto vrukú máte,
ač ruka takéže kmeču
jmá jakžto ke bráňú péču,
vy sobě všě sbožie mějte
a mně jedno té čsti přějte
vslově ač si velmi malém,
bych jedno slul vašim králem,
sa účasten čsti vtěj řeči.
Ale což jest vķteréj sěči,
té mi vždy dajte účastnu
býti pro vašu čest vlastnú.
Pakli mě vás kto upatří,

za dvě neb kročěje za tři
bych postúpil vzástup zasě,
kterého boje lekna sě,
skryta před sě vás kterého:
nepřejte mi nic dobrého.“
Hi byl by snad mluvil viece;
tdy sě jmu uda vezřiece
znamenati jezdców mnoho,
ženúc ot krále onoho
sjedniem hrabiú velmi mocným,
sčlověkem ovšem pomocným,
jehož on král vypověděl.
A ten byl to zrady vzvěděl,
ž' chtiet' nepřátely přelstíti:
kdež sě bylo boju sníti,
kotvy byly na vše strany
králem pohanským metány,
zda by točúš as juž tady
učinil něco převady
u přelščení dosti malém.
Takž ten hrabie mluviv skrálem,
vslužbu sě přikáza jemu,
odpověděv král'u svému,
Patron, ten slovutný hrabie.
A juž všady straně na bě
nejeden zboden na hnání
před zástupy vcekcování,
chtě druh druhu býti škoden:
sen zastřelen, onen zboden
vtomž střielení hi vtěj sěči.
Uvěřiv juž ve všiej řeči
král hřecký tomu pohanu,
hnu zástupem vjinú stranu.
Což mu třeba, vše rozkázav,
vzdviže sě, svůj helm zavázav,
takž jakž jej náhle zadirže,
prijem kopie hi navirže.
Netáhil by kto hnúci okem,
tak sě náhlým snidú skokem.
Na vše strany střely letie
jakžto krópě zbúřě létě,
zde hi onde kopie třeščie
jakžto trscie neb zechlé léščie
a hlas sě vzdvihl až voblaky.
Taký zvuk, třesk hi křik taký
by v zástupiech stranú obú,
jakž sě zdáše, by v tu dobu
sto hromów spolu vzehřměli,
tak sě běchu tvirdě sněli,
vnuž by koli z firmamenta

všecka čtyři elementa
chtěla se vydřieti zkořen:
taký bě zvuk hi křik stvořen.
V tu dobu král z Macedonie
pobodl bieše svého koně
vzástup, jakžto lev, ne zkrotka;
tehdyže se inhed potka
s jedniem slovutným pohanem
z Indie, s Aristomanem.
A ten seděl na velblúdě,
vítěsky se s kopím pudě,
a král na svém Bucifale.
Tenž pak pohan potka krále,
v němž se jmu sta něc po sčestí:
zetřě kopie až do pěsti,
jímž obáč nic nepoškodí.
Král se pak velblúda hodí
podlé plece v samé hrudi,
v němžto také nepoblúdi;
nebo bě velblúd vysoký
a k tomu pak činil skoky,
pro něžto se nízko uda
kopie snésti na velblúda.
Inhedž se velblúd převrátí,
vňuž koli když se vyvrátí
javor ot moci větrové:
tak to tělo velblúdové
učini lom, k zemi spadna.
„Snadná,“ křikú Hřeci, „snadná
stane se nám čest hi chvála,
když se králi ta čest stala!“
By boj tvirdý s obú stranú,
nejednu smirtelnú ránu
oboje sobě tu dachu,
kdež se najpirvé potkachu,
ande bradaticě, hrále
ve krvi jakžto v vodě kalé.
A král hřecký tam v zástupy
třěl se, sěka on ľud hlúpý,
kdež meč, hrále, bradatice,
sěkúce naň tak hi sice,
jeho hlavě se otrúti,
jímž se mysl ho nic neskrúti.
Tak bě k sěči přihotován,
vňuž by byl z železa skován;
a snadno jmu vše pak snésti,
že jmu šlo všecko po sčestí.
Takž tu ot něho smirt vzěšta,
jež najlepšie z těch tu biešta:
Fareš jednomu jmě bieše,

druhý Elifar slovieše,
jenž byl ot Ejipta hrabie
a sen pak z Syrska markrabie,
člověky oba bohatá,
v nůž se sta veliká stráta
tomu králi pohanskému
hi jeho pak ľudu všemu,
co jich vzě v životě strátu,
zřiece dvú udactvo na tú,
již se sěkli velím viece,
onú dvú udactva zřiece.
Neb její přemocná síla
mnoho Hřekóv bě zhubila
bitím, bodením hi sěčí.
Ale všakož, jakžto řeči,
proti Hřekóm nic nebylo,
což se bě pohan zhubilo.
Všady po prachu, po trávě
tekl potok, zemiú krvavě,
v němž juž ležal ľud hubený
vňuž les neb háj porúbený.
S obú stranú sta se stráta.
Stála čtvera pkelná vrata
otvořena až do kořen.
Taký byl křik diábly stvořen,
mniece, by se země sřekla,
chtieci je vyhnati z pekla.
Tak duše letěly hustě,
jakžto když stáda rozpustie.
Což bylo kde prázdných kútóv,
mohl jest býti piln dóm Plútóv;
neb v tom boju řiedký zbaven,
by nebyl Hřěky unaven.
Ande všudy ľudí hlúpi
lezie ssěčeni vňuž trúpi:
leží Enoš od Filoty,
slovutný muž z pohan roty,
zabiv tudiež Ežifila,
v němžto velé pomoc byla
všem lepším hřeckého krále,
sšed zabitých ne u mále.
Bieš tu také ober jeden,
králem pohanským vyveden
tam od Čirveného moře.
Ten bě přišel na své hoře,
člověk postavú nekrátkú,
múřín otcem, ober matkú,
jehož ktož uzřěl, ten stírnú
pro nu tvář mocnú hi čírnú
hi pro tak silnú postavu.

Jakžto kádcu maje hlavu
a žird vňuž pavuzu nesa,
jakž ju kdes byl vytirhl z lesa,
takž, jadyž šel, tady piršě
před ním běhal proč l'ud, siršě
již dobrodružnie dle chvály
silně sě potykovali
přětvirdeho kopie ranú,
kdežto mnohý s obú stranú,
jelikž rozuměti mohu,
zboden dřěl sedlo ostrohú.
To rytířské kratochvíle
postá dosci dlúhé chvíle,
až sám král l'udem pokynu;
takž ta chvíle byvši, minu.
Tehdy což bě měščan předních
hi jiných pánov l'udí úředních,
pojídú před svého krále,
nesúce dary nemalé
se čst'ú dóstojenstva jeho
sbožie onoho hi seho,
ježto člověčiemu oku
l'ubosci dává posoku,
ot darov drahoty všaké,
přechvalú čsti nejednaké.
Zatím povezú pardusy,
lvy hi mnohé velé štrusy
hi což jiné ptačie sběři
hi přěľuté divie zvěři,
ježto, kletcěmi lomieci,
řula, své schrány nechtieci.
Což by lepšího kde jměli
neb co l'ubého věděli;
ježto by jmu bylo vzácno,
to jmu bě dáti vše lacno.
A to vše v takém veselí,
jakéhož nikdy nejměli,
ot hercív, ot metcív všakých,
piesnotvorív všelikakých,
jimižto pihy ulicě
radosci také hi sicie
hi chutost'ú všaké hudby.
Tohož veselé dotud by,
jeliž všecka ta noc sjide;
toliž l'ud pak domív jide.
Nikdie nečtem, by tak velé
bývalo v světě veselé,
ani když římská moc svého
volila krále kterého,
by v tak veliké radosci

hi v tak přemnoženėj cnosci
svého ciesaře přijala
neb takú čest pokázala.
A s právem sě jmu to dalo,
což sě jmu jest čsti kde stalo,
že sě vyhrav s málem ľuda
hi pojměv mnoho nekľuda,
svú věcú tak snažně pílil,
až sě jmu veš svět pochýlil.
By Bóh uslyšeti ráčil
své křestěnstvo hi to zračil,
by takýž byl českým králem:
úfal bych v to, ž' by za málem,
leč budž Litva, leč Tateři,
kakž sú menováni kteří,
Besermené nebo Prusi,
leč nepotvirzení Rusi
přišli by k takėj příprětě,
jakž by, sě krsta přichopiece,
byli svých modl odstúpiece.
Hi to by sě státi mohlo,
ač by to co juž pomohlo,
že Němci, již sú zde hoscie,
chtie doždaci, by na moscě
Prazě, jehož Bóh snad nechá,
nebylo viděti lecha:
hi mohlo by sě birž státi,
by jich bylo nevidati.
Divž sě, Babylone město!
K divuť jest podoben, věz to,
tvój král, přieval všeho světa,
všech jiných králów příprěta,
o němž Danielem prorokem
jest písáno dávným rokem,
jakož jemu od pólnoci
bylo přiti v silněj moci,
čůž o jednom rozě kozlu
tomu beranovi po zlu,
jenžto jměl silná dva rohy;
ten před ním spadl, sehnuv nohy.
Tenž juž taký hi tak mocný
své postati pomocný,
Babylo, tvým králem bude,
pod nímžto tvá čest probude,
jehožto by veš svět žádal,
by sě tomu jedno nadál,
by sstál v té mysli dobrotě,
južto jest proměnil pro tě,
tvému sě sbožú obloživ,
jehož byl jest málo poživ,

zradiv sě nečstným opilstvem
hi také tiem zrádným smilstvem,
jehož více nenie poně
nikdie než u Babyloně,
kdežto malého dle mýta
dci mateřú jest neskryta.
Tiem všiem tvój král sě oleniv,
by všu moc sirdcě vyplniv.
Ale, ač pravdu poviemy,
hi jinde toho něč viemy,
o němž by v mlýně co hudli,
snad by pod střechú oškludli.
V též rozkoši, v též ozrači
Alexander mysl omrači,
třidcěti dnów odpočívav,
po svéj vóli tu přebývav,
by byl jho kto tdy nadtrútiv
nebo kterou válkú mútiv,
byl by velím více mdlejí,
jímžto sě mněl sa čilejí.
A všakž, kak nerad, z té vóle
musi ven dieti na pole.
Tehdy když vytahú voje,
na sarapských polích stoje,
jednu věc vyhrav z své mysli,
nebývalú věc zamysli:
jakž zástupóm stráž vyvoli,
již u šturma hi na poli
nebyli nice činiece,
jedno zavše na to zřiece,
aby u každého skutka,
kohož která věc kak utká,
jenžto by vztáhl nebo přěčil,
by ten strážný na to svěčil.
K tomu zamysli věc druhú:
káza vzvěsti žird přědlúhú,
po niejžto by bylo znáti,
když by bylo vojšče vstáti;
neb tak mnoho Ľuda bieše,
jakž juž trub nedoslyšieše.
Tuž žird za věst ve dne jměli,
v noci dýmем věst věděli.
Pro těchž zámyslów noviny
chtě k Ľudem býti bez viny,
zda by byl kto jho co vině
v tom, což byl bez rady čině,
vzmluvi a řka: „Ľudie moji,
zdali kto vás, jenž tu stojí,
jest, jenž by sě co domýšlel,
bych bez rady co zamýšlel,

jež by bylo škodno komu?
Hi jeden z vás nevěř tomu,
bych tuto věc sám o sobě
zamyslí, chtě kterýž zlobě,
kromě ž' čin této nadsady,
k němužto budž vaše rady,
těm všakým byl na příhrozu,
jižto strachem nebo hrózú
nesdějú lap skutka čstného
mysl'ú sirdcě núdatného,
by núdatní, lepších zřiece,
byli také lepšu chtiece,
jehožto jest třeba tuto,
kdež často bývá přěkruto,
u příhod ve mnozě pilných,
vašich dějem skutkóv silných,
o nichž by nikte nevěděl,
když by jich kto nepověděl.
Protož tato věc neškodná
bud' vám l'úba, ač jest hodna,
při tak mnohéj téjto sběři,
kdež druh druhu málo věří,
a což dobrý skutí živě,
to zlý na sě potkna lživě,
vezme to, což nezaslúžil,
jehož lepší bude núžil.“
[...]

Zlomek Budějovickomuzejní

[...]
V tu dobu ta dva prorádcě,
nevěrného skutka skládcě,
radiesta sě nejednako,
nevědúce ješče, kako
bylo jima svého krále
jéti, v mnozě či u mále;
neb ke všem tu neúfásta,
pro něžto sě velmi básta,
ač by jho kak mětně jala,
by samá vtom neostala.
Takž o tom mluvivše mnoho,
Bessus vece: „Co do toho,
ač bychvě myslilaj déle?
Ráno, kdyžť vstane s postele,
pojdvě přědeň, všakž nesborně,

postaviece sĕ pokornĕ,
rcĕmez: ‚Kráľu, co svĕ sdĕla,
v tom sĕ svĕ lepĕe domnĕla,
mniece, Ź byť sĕ to slŭbilo;
a kdyŹť to protivno bylo,
toho sirdeĕnĕ Źelĕvĕ.‘
A mezi tiem nikte nevie,
co sĕ stáci moci bude,
jakŹ najú obáč nezbude.“
JuŹ bĕ ľud dnem sĕ ujiscil,
a svĕt obáč sĕ nezĕiscil
ote vĕsie mraky tmy nocnie.
Tehdy obáč nepomocnĕ
ráno uzřĕv zornú hvĕzdu,
král Darius, náhlú jĕzdú
chtĕ preĕ, sedieĕe na vozĕ.
Tdy ni o ĕsti ni o BoŹĕ
tbajúce ta mužĕ zrádná,
sen hi on přĕd vozem padna;
postavú smutného líĕĕ
leŹeta přĕd vozem nicĕ,
mluviece k němu s pokorú,
vzdvihĕe k němu hlavy vzhóru,
řkúce: ‚Kráľu, najú vina
jest velika, vĕakŹ ju mina,
vezři z tvĕ milosci na to,
Źe, doňadž svĕ Źiva, za to
tiem té viny pokúpívĕ,
jakŹ tebe viec nódstúpívĕ
s postatŭ našeho rodu,
s tobú na zisk hi na Źkodu
s milostŭ ostati chtiece,
tebe viec neodstúpiece.“
Tdy vida je v téj pokořĕ,
steĕĕe sobĕ, silz unořĕ;
tuŹ jima inhed uvĕři,
tuŹe sĕ s nima hi smieři.
Dokonĕav to s sima rúĕe,
vozatajóm proĕ ponuĕe,
hna preĕ, nikdie nepostoje,
zavĕĕe nepřátel sĕ boje.
Ana, coŹ o něm ukladla,
v tom jima mysl nic núpadla,
kromĕ zavĕĕe toho strĕhla,
kak by té zrady dotiehla.
A ĕĕtný muž chváta preĕ spĕĕĕe,
voj pak sĕm hi tam sĕ mieĕĕe,
kdeŹto byl mnohý nevĕda,
kam chtĕl král, kam li byl jeda,
neb jich viece nevĕĕĕelo,

což se ot sICH státi chtělo.
Všakž byl tu jeden Hřečenín,
čstného plemene zemenín,
jenž byl kterúsi náhodú
s vsú postat'ú svého rodu
králem hřečským vypověděn,
Patron, jemuž byl pověděn
té vsie zrady sklad nevěrný.
Tenž člověk, hospodě mierný,
téj řeči svůj čas uhlédav,
nikomu věděti nedav,
minuv vsu těch zrádec hrózu,
přítřě se k královu vozu
hi vzmluvi, řka: „Kráľu milý,
já, člověk svých přátel zbylý,
jenž snad toho nedostojú,
by ty přěslyšal řeč moju;
neb což bych tobě poradil,
mněl by, bych tě s tvými vadil,
jižť sú službú přirozeni
a tvú čst'ú dávno vzplozeni,
Bessus čúšto s Narbazonom,
jižto juž s velikým shonem
na to dnes sú se sebrali
hi to juž sú uzeptali,
ač mi chceš v tom vieru jéti,
že tě chtěie, ač mohú, jéti.
Tohož, věz, ž' nikakž nezbudeš,
že dnes hi živ hi mirtv budeš.
Protož, ač ráčíš, přikáži,
abych byl viac při tvěj strážii,
a ty viac bud' u mých staniech,
neb juž nejmaš viery na něch,
jimž si, jakž řkú, čsti dohodil
a je z chudých ľudí vzplodil,
jakž slyšu hi jakž mi pravie.
Protož mi v tom uvěř právě,
že hi jáz hi má rodina -
jichž si ty čáka jediná,
hi již juž nemóžem dále
kromě tebe, svého krále,
k němuž jest poslednie čáka,
když nem přišla chvíle taká -
že nem jest nelzě nikame
ot tebe v země neznámé,
v nichž se nelzě bude skrýti,
jestli nám tebe kak zbyti;
niť bych stráž tvój býti žádal,
bycht' se co lepšieho nadál.“
By těch slov vice než mnoho;

všakž on nic netbaje toho,
jakž mohu to snáže řeči,
ž' osuda nelže utéci.
Neb což sě Patron pomodlil,
což li prosě řeči prodlil,
nemohl nic té řeči dáti,
by ho chtěl uposlúchati
a řka: „Kak vy dobře znaju,
že k vám věrně doufaju,
jakž ste mi sě přikázali,
tak ste věrně se mnú stáli.
Ale Bóh najlépe to vie,
že, ne bych v také příslovie
jáz hi mój ľud byl upadna,
kak jest smirt velmi nesnadna,
však raději v ňu upadnu;
nežli sě tak svých ukradnu,
hi byl svú vlast tak pohaně,
přiveda zlé slovo na ně.
Protož než sě jich otvinu,
lepší sem, ž' ot nich pohynu;
as každý snad die to po mně,
že jsem jich čest vždy byl pomně.
Pakli mě tak osud honí,
že mne tak chtie zbýti oni,
k kteréžž koli přídu škodě,
to juž bude pozdě hodě,
ž' mi živu býti nežádno:
protož, což chtie, vše mi
snadno.“
Vida to Patron, sě smúti;
slyšě, ž' nechce vyvinúti
ot smirtci, k niejž sě byl blížě,
hna přeč; inhedž svú moc stíže
hi rozkáza v náhlém slově
svým sě jmieti vždy v hotově.
Ješčež krále hnav ujisci,
chtě se v smirt předeň poskýsci.
Bessus pak, jakž nerozuměl,
vztáza, jenžto hřečsky uměl
hi jenž byl jima tlumačil,
co by byl Patron napáčil
kterých slov neb které řeči.
A sirdce juž žada sěči,
trúce sě tam na Patrona,
mieniece naň slova pro na,
ježto všecka juž bě vzvėděl
tak, jakž Patron byl povėděl.
V tomž hnėvě sě voza dotra,
potu s čela rukú potra,

mnohokrát meče se lapav,
na Patrona se pochápav,
jehož ho snadno odtiskú,
že nebylo na něm zisku,
proto že chtěl naň nevinně
a také že jel příčinně;
pro něžto veš hněv ochabi,
mysle veždy na to, za by
přišlo jmu s lepší příčinú.
Ten vždy úmysl zlého činu
ještě k téj noci otloží,
jehož hi sám čstný kmet poži,
že jho chtěl zabiti často,
jakž se tu nesta za vlas to.
Ten den minu, noc přistúpi
a v staniach lehše zástupi,
pomlúvali řeč rozpačnú,
se hi ono chvílú mračnú.
Ande se zlá věst pronášie
v onom zámutném rozprašě,
kdežto Bessus s Narbazonem,
zavše se radiece o něm,
sobě všiu noc setky nedal,
chtě vžda, by svůj čas uhlédal.
Noc jest děju všemu mátě,
jakžto zisku tako ztrátě;
noc jest zlému čas útratný,
v němž udaten jest núdatný;
noc jest, v němž se zlý nestydí,
pobdě, ž' jeho dobrý nevidí.
Avšakž často v téj rozpači
mnohý skutek se otvlačí
podlé ľudského dómysla,
jehožto bývá bez čísla;
když juž mní kto, by byl zíšče,
všakž ho strach bude odtišče,
jakž ten zisk, jenžto mní maje,
otloží, časa čakaje.
Takž ona své děnie dlúhé
doložista noci druhé.
Ta noc byvši hi otjide.
Mezi tiem, jakž slunce vznide,
Bessus šed před čstného mužě,
vzmluvi, na Patrona túžě
a řka: „Kráľu, juž to viziu -
jehož se řeči nestyziu -
že se zbožně vzyváš králem,
jaks' nynie pokázal málem,
žejs' jho slyšěti nerodil
v tom, v němž by nám rád

poškodil,
ľudem čstne tobú vzchovaným
hi tobě věrně poddaným,
jižto tobě všie čsti přejú
a pro tě vse sdiati smějú.
Ale tito, již sú tací,
již po miršě jakžto ptáci
sěm hi tamo sobú mecú
a zisku dle všady lécú,
zda by z nich kto cuzích uživ
byl tu, kdež byl dřeve slúživ;
hi jest to, král'u, bez diva,
ž' se taký v sujnú řeč vsývá,
tobě na našu čest radě -
zle ny jest tak s tobú vadě -
nejmaje sám nikdie stavu,
v němž by mohl kde skrýti hlavu.
Ten pro zběstvo, pro chudobu
sěm hi tamo točě sobú
jakžto trest, jam vieter pochýlí,
tam taký člověk se schýlí.
Ale jáz hi jiní hpáni,
jižto sme tobú vzchováni,
tobě věrni býti musím
hi s tobú všeho pokusím,
k němuž dobré právo jmámy,
ž' se pro tě hi na smirt dámy.
Protožto tobě děkujem,
že juž na tobě to čujem,
jakž s' se věrně s námi smířil,
když si na ny neuvěřil
tak nevěrné myslí ľudem,
jímž juž bezpečnějši budem.“
V téj řeči minu ta dieka;
an, čstný kmet, jakž znal
člověka,
potaknu jmu ve všiej řeči,
jakž jest obyčěj člověčí,
jemužto juž přide k tomu,
že nevie, kak řeci komu;
věda dobřě, že řeč křiva,
však já, kakž mnoha, pozbývá.
Ten den opět byv hi minu
zlého zámysla v témž činu,
jenž těmi ľudmi uložen -
a do té noci otložen -
čstnému muži velmi strastně
ot jeho postati vlastnie.
A juž slunce v svém západě
pošed ne v svéj svyčnej vнадě,

připřelo se bě u břeha,
povzdaluje svého běha
budúcie věci zámutkem
hi tak zrádné věci skutkem,
kdežto sluha své hospody
hledal tak přehrubé škody.
Měsiec také v svém poběže
vzpieti se na mořkém břěže,
nechtě se vzdvihnutí z moře,
vše pro to budúcie hoře
té přenevěrné prorady,
jéž nelže již zbýti kady,
takž jakž jest pojíti všemu
vždy k času ustavenému.
Měsiece se uda vzníti
a sluncu pod zem' u sníti,
a vojska šla v stanovišče.
Sde pak čstný kmet sobě stýšče
sedí sám, svých stanón střěha,
ande jho každý pobiehá,
kdež sám s sobú vzímal radu
svých posledních dnón v západu,
kdež již čsti miesta nedadie,
sedí sám se s sobú radě;
ale nestatečna rada
jest, kdež spadne ta převada
ve čsti od svých vlastních ľudí,
tu hi každá mysl zablúdi.
Takž přebieraje řeč mnohú,
sedí mdlý král vzdyšě k Bohu
a řka: „Mocný Hospodine,
jehož chtěnie nic nemine,
ani kto móž lap co moci,
k němuž tvé nenie pomoci!
Čím sem, Bože, se dopustil,
žejs' na mě těžce přěpusťil
tak rozličných pohub ztráty,
ž' sem člověk všie čsti otjatý,
ni jmám miesta mezi mými,
jež sem vzplodil dary svými?
Ti mi nepřějúce sdravie,
strojé smirt méj staréj hlavě;
a ten mój nevěrný sluha,
jehož sem otjal ot pluha,
ten na mě meče pobrúsil
a chtě, by jho mnú pokusil.
Která, Bože, moje vina?
Či sem byl v čem právo mina,
že pro mě kto zbyl dědiny
bez práva nebo bez viny,

a já súd kdy v čem převrátil,
by pro to kto sbožie ztratil?
Či sem kdy komu povolil,
aby kto proň svú krev prolil?
Či sem ten byl, na němž ktos by
své pokorné núžil prosby
při kterém právě neb súdě,
a jáz byl co křivě súdě,
mimo právo dary bera?
Či plakala vdova která,
zbyvši pro mě svého mužě,
jenžto mi byl věrně slůžě,
a mnú, nepomniece na to,
bylo jí sbožie otjato?
Či se stalo kda dědicu,
by pro mě stál v smutném lícu,
z svého sbožie jsa vyveden?
Budž těch více nebo jeden,
což jest bylo mých zem obcě,
vystupte na mě, žalobcě,
a já, což se neopraviu,
v tom se s právem své čsti
zbaviu,
ž' sem byl nečstně život veda:
proč mi živu býti teda?
Budž inhed Bessus udaten
hi ten, jenž jmu jest postaten,
ten s ním přída, vícež nedli
tiem, což sú zla na mě svedli.
Pakli sem byl pravdy bráně,
diržav svůj ľud v věrné schráně,
nebyv ni v čemž mysl'ú křivú,
proč mi tdy nebyti živu?
Budž ten birže smirtci uživ,
ktož jest já s právem zaslůživ
[...]

Zlomek Muzejní

[...]
všeho bych vám přerád pomohl.
Každému se vás v tom sželi,
jakž jste svůj rod dnes viděli,
proněž mi život nežáden.
Ni jeden hrad tak nesnaden
ani město jest dobytí,
ač chce vám žěl toho býti,

čsož ste své viděli škody;
ani ohni ani vody
ani skály ani hory,
v tom nebude ničs přípory,
všecko vám bude po rovnu.
Jakož jmá výsost neskrovnú
toto město i přiekopy,
čsož se vás každý přichopí,
vaše moc všemu odolá.“
Řek tako, na všě zavola
i sta pod zdú všěch najdřieve;
ande s pravé strany, s levé
tekú s řebřimi, smotyky
[...]
by bylo kam lzě utéci,
každý by rád pryč vyplanul.
Druh družcě juž zapomanul,
každému o sobě péčě,
každý sám podává mečě,
as by tiem život probavil.
A sěm juž tajně vypravil
Medateš posly, své rádcě,
v stany k Dariově matcě,
prosě za to, zda by směla,
by za ně prosbu zprostřěla;
nebo jmieše vnuku jejé,
pro ňuž mu by ta náděje,
ač by kterou věcí mohla,
by jmu života pomohla.
Jide před král čsná kmetice
a jmajúci strachu líce
a řkúci: „Mój žádný kráľu,
kak jmám k tomu čáku malú,
bych nynie v tom byla hodna,
[...]
Ráčíš li, ty ľudi zprosti,
ač koho nechceš jiného,
Medateše jediného,
jenž je proti tobě shřešil,
by mě tiem jedniem utěšil.“
Kaká vóle milosrdná
i kaká mysl ovšem tvirdná
i skutek zajisté divný,
že ľud, jenž mu byl protivný
i tak ovšem zavinilý,
již sú jiuž svázáni byli,
milost pro ni obdrželi,
své dědičstvo vše přijeli,
jakž v ni v čemž nevželi ztrátu,
ni v pokladě ni v svém platu!

Nezdá mi se, by vlastná máťe
pri tom čase, pri tej ztrate
kde takú vec obdiržala,
jakož se tej žene stala.
Tehdyž ten ľud osvodobě,
[...]
ani které cesty také.
Nikdy nejměl horšie chvíle
ani většieho úsilé.
Pojmě ovšem mnoho strasti
dřieve, než doby té vlasti,
ande tako příkří plazi,
kdež se on ľud kryje lazi,
ande nenie nikdie sledu,
jedno plaz jako po ledu.
Kakž jich dobýval vítěžsky,
však protože jměl ľud těžký,
prvé než je mohl přemoci,
nepřestav ve dne ni v noci,
množstvo lidí život skona;
však se podda vlastce ona.
V tu dobu se den osvieti.
Tdy se jmu uda přijeti
k řecě, jěz Araxes dějú,
ande druh před druhem spějú
a chtě rád býti za mostem
[...]
otkudž viac nemohli dále
mdlobú pro veliké rány,
neb boci, pirsi proklány.
Němá tvář stojé vzdyšúce,
svého krále vňuž pyčúce,
[...]
ž' nenie kto slovice přidada.
Až dluhý čas po všem boji
v oněj vzpále, v onom znoji
jeden Hřek se pitie sžádav,
v horách, v dolech vody hl'ádav,
na mnoho stran sem tam honiv,
[...]
a srdce jmu zřením znylo.
Náhlým skokem na kón vsěde,
připřev se, však tam pojede.
A jakž by u voza blíže,
uzřev ho král, hlavu vzdviže
[...]
asponě pomluvím s tobú.
Odlehčíš tiem méj bolesti,
račiž mé poselstvo zněsti
k tomu královi hřeckému,

kdasi nepřítel'u mému,
k němuže bych tak byl sbožen
[...]
nežli bych já čso přál tobě.
Proto, čsožs' mi čsti pokázal,
jakžs se u mú čest uvázal,
že jsi všu hirdost ukrotiv
i byl k svým věžňóm dobrotiv,
[...]
Ten pobrúsiv na mě meče,
mého života ukrátil,
zle mi mé čsti tak poplatil;
čsož mých zemí bylo všady -
vlasti, města, tvrzě, hrady -
tiem vším miesto mne obvládal
[...]
pakli mne v tom nepopraví,
sobě též po mně ostaví,
že pomdlí té všie své chvály;
ače té pomsty otdálí,
čakajž téhož veždy na se,
[...]
jímž by své jmě výše vzplodil.“
Pomluviv tak, řeč potratí,
sotně móž ruky podati
pravé přiezni na stvirzenie
i všie řeči na znamenie
[...]

Zlomek Šafaříkův

[...]
mého sirdče mysli rovný.“
Řka tak, přiteče na bok levý,
potřě ľud jakožto plevy.
An by rád utekl náteka,
sotně se hbe, nohy vleka.
Neb velblúdi, ač vysoci,
avšakž jsú jich léni skoci.
Si jmajúce rychlé koně,
svobodně, kdež chtie, přihonie,
kterůž chtie škodu činiece.
Neby pomeškáme vicee.
By boj v obě straně tvirdý.
Nejeden Indien hirdý .
by přěvrácen i s velblúdem.
Stáchu sneščastným osudem

[...]
svój velblúd, pěš[...]
Až pak převelikú[...]
udeří sám hněv[...]
Tuž jej král hřecký[...]
uzřev ho s koně[...]
blíže k němu koněm skočí,
an již sotně vzvodí oči
znojem, mdlobú výstřělóv
[...]
Tehdyže král z Macedonie
ješče tak, nesda s koně,
vzmluvi a řka: „Králi Poře,
vzbuoh si upadl v toto hoře
[...]
[...] na vše honě
[...]
[...] dále neklopoce
mysl tak, že ač jde kroce.“
By Alexandrovi divna
řeč ta ničse neprotivná,
že kakkolvěk jsa velmi raněn
i všie své čsti juž oplaněn,
takúž mluví řeč vítěžskou
[...]
Pro něžto pustiv otěži
na všě strany svú moc stěži,
lomě pod se svú přípřětú
poslední kraj na všem světu
ničs méně, než kdyžto v mraky
vstúpí hrom, mútě oblaky -
ta věc nevědomá, jež jest
všech stvoření hrozná přěžest -
žha, nač spadne, svú blýskotú,
straší veš svět svú hřimotú,
že, čsožkolivěk zamane,
to vše jeho ohněm splane:
takěž on, bůřě očitá,
jehož mysl nikdy nesyta,
jenžto, kdež byl, to vše zpálil,
[...]
Nali se jmu to dostalo,
kdež nemohl státi za málo,
že se úzcě tu zed stáhla.
Ale čsož to, že mysl náhlá,
ježe na ničs nezpomíná?
To vše, čsož se stane, mina,
vida, že tam býti v strasti,
však zvou u město pásti.
A v niž dobu ľudie za ním

velikým usilováním
chtiece se na zed vzebrati,
každý se opět otvrátí,
nebo se jim řebřie ztirli.
Biechu ľudie jako zmirli,
nejmajíce k králi čáky
[...]
[...] jenžto u
stojí, sěka na bě straně,
velikėj se láji bráně
a z úst jemu [...]
A ktož [...]
viece v[...]
Potěšen [...]
Pavézy [...]
by se
[...]
až lékařě sám zavola,
svého mistra Křistobola
[...]
Či se pro mě smirti bojíš?
Čakáním mě málo zhojíš!
Budž, ač chceš pomoci, snažen,
juž sem sēm i tam převážen,
nejměž v obém juž rozpači!“
Tdy mistr vecě: „Králi, rači
svým ľudem toho popřieti,
sebe na čas podržeti,
doňadž ta smirtedlná střěla
nevyjme se z tvého těla;
neb z bolesti ač hneš sobú,
upadneš snad u většij mdlobu.“
Tu král vecě: „Křistobole,
jesti vždy svobodná vóle
[...]

Zlomek Ostřihomský

[...]
i by ho bylo stokrát viece,
na tvé skutky, na mysl zřiece,
zdáloť by se ješče málo:
neb ač by se to dostalo,
jakož tě tvá mysl podnucie,
by slunečný vzchod v svéj rucě
diržal, k tomu západ v druhéj,
jakž tě vizi v mysli v tuhéj,

jměl li by moc u měsieci,
chtěl by i slunce dosieci.
[...]
Ničs tak tvirdě v světě stojí,
však sě někdy něčso vzbojí;
nemóž tak nic býti silno,
vše bude smirti pochylnó.
Ale ty sám neznáš sebe,
ani kto móž znáti tebe.
Ni sú nám tvé země známy,
kda na tvých meziech bývámy,
ni sě na tvú škodu ptámy.
Protož nám daj, bychom jěli,
[...]
sě ničs nežědí,
ni té země sobě dědí.
Nenie v niej stfiebri ni zlata.
Jmáš dosti jinady plata,
s tiemž šě jinady obchodi,
všicknu také svú věc zhodi.
Kdy ščěstie najlépe miení
k tobě a ve všem tvém chtění,
přestaň v tu dobu všech vojen!
Dosti majě, budž pokojen:
jesti lidský život krátek,
[...]
řka: „Kakž bude, tam diety je!“
Avšakž vzě velikú škodu,
pirvé, než přějede vodu.
Tuž naleže na ně silně,
na všě strany ovšem pilně,
všakž než by země dobyto,
by přielišně ľudí zbito.
Jakžto koli dřěvo v lesě,
ješto vzrostlo v dávném česě,
vztáh sě vzhóru pod oblaky,
[...]
[...] nebo v sočbu sě upierá.
Těch jediných struna birní,
ale praví ležie v tirní.
Těch hřiechóv zloby sedmery,
nemní mi sě, člověk který
by sě mohl pokryti cěle,
nebo v mysli, nebo v těle.
Když Natura světoplozie
vezřě na ně v takéj hróžě,
ten hřiešný sbor tak hořiece
nerodi tam zřieti viece.
[...]
a v zdraví jasen, v útrobě.

Tehdyž ta vždy Světoploze,
přezřevši strast v onéj hróze,
tu, kdež Leviatan starý,
stojě prostřed pkelné zpary,
nohama rukama miešě
v ohni i ne v jednom hriešě,
v němž by dušě zamátl hustě,
uzřev ji, všeho opustě,
i odstúpi z ohně dále,
v němžto stáše, dušě pále.

[...]

všech akských království dobyv,
až o Pora se pokusil,
jenž i s Abizarem musil
podjíti pod jeho křídlo,
jež jest všech kniežat osidlo.

A kde které v světě strany,
ty sú mu vsecky poddány;
jakž podobno ke všiej hróze,
že jiuž stojí na povozě,
kázav rozpieti větrníky,
nechtěl přestati všeliký

[...]

i zařu neskrovným hlasem,
jakž se všěcky dušě lekú,
an jako v trúbu nelehkú
řeve tisíc mlýnův hlasem.
Leží pláně smutným časem -
kdežto ty dušě ubohé
tirpic strastné muky mnohé -
večným mrazem vždy pomirzlá,
kdež sama sobě omirzla
mirzkoščemi dušě hriešná,
jiejž jedna věc neprospěšna,
mučěci se neslýchaně,
křičéc na smirt bez přestánie,
jiejž smirt, že nelže umřieti,

[...]

Druhý zlomek Budějovický

[...]

že, když král chtěl k městu jěti,
poslal, dávaje věděti,

[...]

udeří krále po hlavě,
chtě jemu odjieti zdravie;

[...]
v niej ptáček vzpievá,
kde viděti dřeva,
[...]
u niež ľudí síla bývá,
v lesě, jenže Hamon slovie,
[...]
k času ovšem ukrutnému
zajisté prieliš k smutnému.
[...]
všem svým chvíli -
Kmet, jenž oral -
i jenž robil, ploty -
v ony u pokojné -
nemohl užiti
musil jíti, nesa -
jenž lépe věděl -
i ten, jenž věděl -
nebo kdy čas -
Prázden čep -
kto by mlátil -
ležiechu prázdny -
a vzdýcháše -
ande nenie gdo -
nebieše kto hromad -
ani křevie kto -
opadly běchu -
nebieše živ gdo -
přišla běchu -
Lidí jmieše -
ale čso bylo -
Stratí člověk -
kdyže k tomu -
věz to -
Mnoho bě -
a tak dosti -
jimiž by -
by mu Bóh -
ale čso do -
Vynidú -
když Božie -
Jdieše s sobú -
na nich -
bliz jmieše -
jež vzhóru -
na voziech -
na nichžto -
a nejedna -
šlechtný -
silně,

pilně,
řudí
vyklidi.
děje,
děje,
nepřěje.
řěčský,
dětečský,
[...]
plove.
krále
žěci
Řěci a kadyž
přěstati
věci
koli
stopě
To sě ješče často stává,
ž' sě ho světlost proměňává;
[...]